זוכרות את אל-ליד

نتذكر اللد

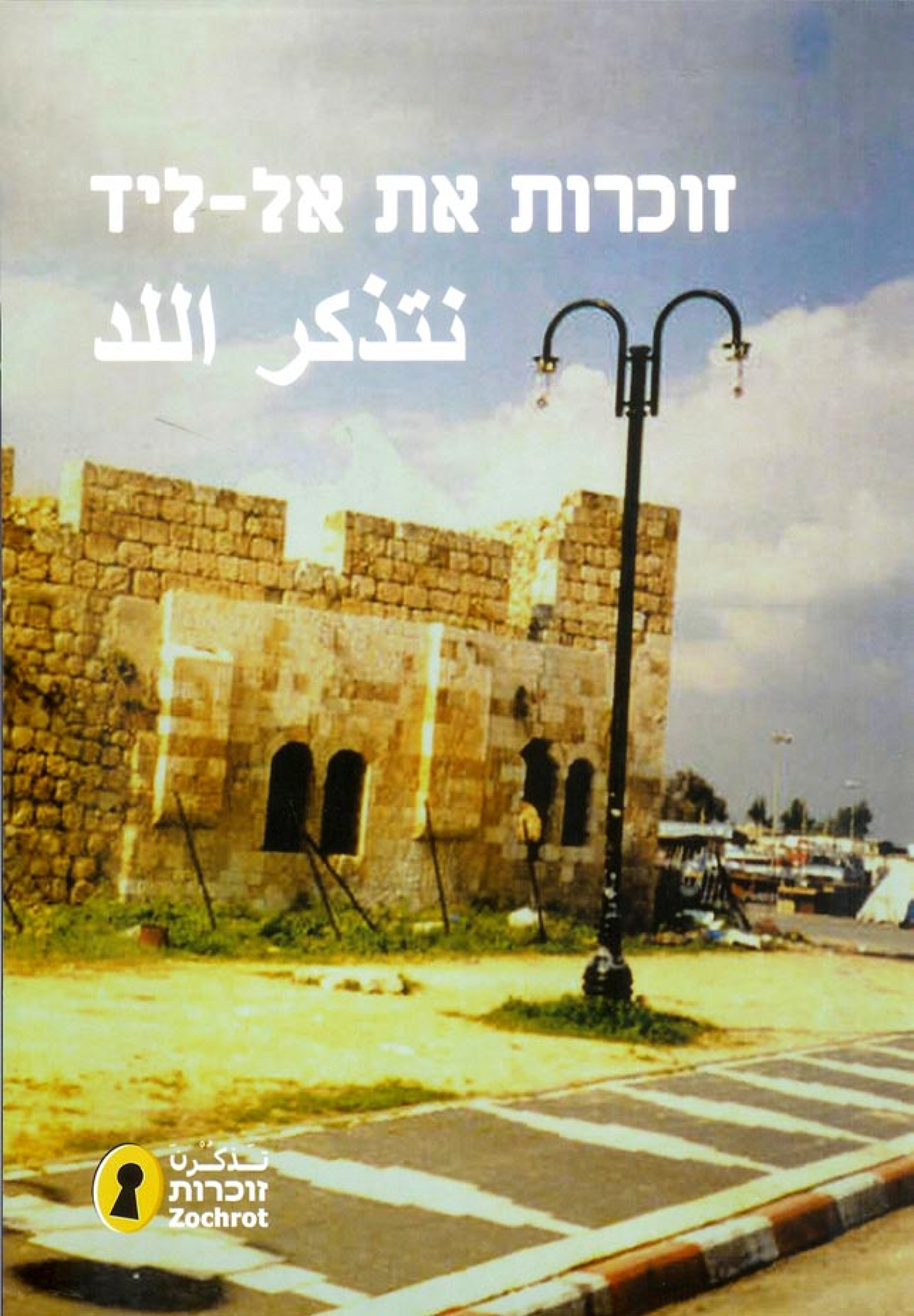

تذكرن
זוכרות
Zochrot

איסוף חומר וכתיבה:
איתן רייך, רנין ג'ירייס, תרצה טאובר, רובא חמדאן, אורלי וולקוביסקי-דביר, אלון שלום, עאדל קדח, עזאת חלבי, רים ג'ברין.

עריכה:
רנין ג'רייס

הגהה:
סלים אבו ג'בל, איריס בר, תרצה טאובר

צילום בכריכה:
צילום של מתחם מפעל זיתים

צילום בחוברת:
רובא חמדאן,
www.palestineremembered.com

עיצוב כריכה:
טליה פריד

תרגום:
מאיה רביע, נדא מתא, איריס בר, תרצה טאובר

הדפסה:
הדפוס היפואי- אלראביטה

הפקה:
עמותת זוכרות (ע"ר מס' 6-952-038-58)
www.zochrot.org
03-5371706
ת.ד. 52705
בית עובד 13
תל-אביב - יפו 67211

تجميع مواد وكتابه :
إيتان رايخ، رنين جريس، تيرتسه طاوبر، ربى حمدان، أورلي فلكوبيسكي-دبير، ألون شلوم، عادل قدح، عزات حلبي، ريم جبارين

تحرير :
رنين جريس

مراجعة لغوية :
سليم أبو جبل، إيريس بار، تيرتسه طاوبر

صورة الغلاف :
صور لمصنع زيتون

الصور داخل الكراسة :
ربى حمدان
www.palestineremembered.com

تصميم الغلاف :
تاليا فريد

ترجمة :
مايا ربيع، ندى متى، إيريس بار، تيرتسه طاوبر

اعداد وطباعة :
المطبعة اليافية - الرابطة

انتاج :
جمعية تذكرن (جمعية مسجلة رقم ٦-٩٥٢-٠٣٨-٥٨)
www.zochrot.org
٠٣-٥٣٧١٧٠٦
ص.ب. ٥٢٧٠٥
بيت عوفيد ١٣
تل-أبيب - يافا ٦٧٢١١

© All Rights Reserved *to those who were expelled from their homes.*

הקדמה مقدمة

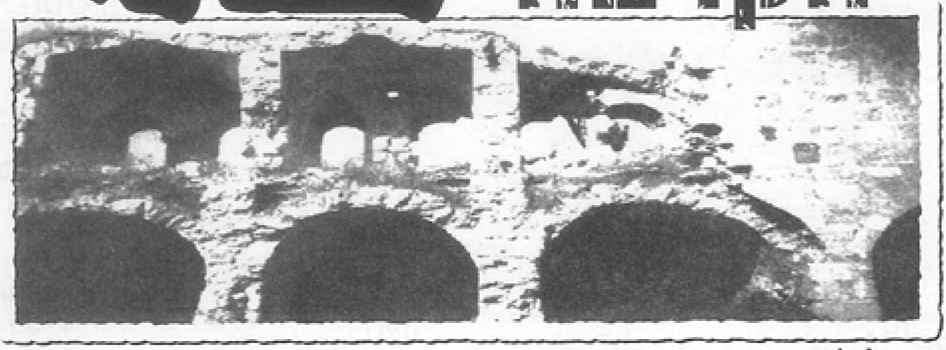

חאן אלחלו خان الحلو

החוברת שלפניכם מספרת על העיר לוד, על הנכבה בלוד ובעיקר על תושבי ותושבות לוד שרובם גורשו ממנה בצורה אכזרית ביותר, על ידי הצבא הישראלי, במלחמת 1948.

מטרת החוברת היא ליצור מפגש של הציבור עם הנכבה. היא כתובה גם בעברית ופונה גם ואולי במיוחד, לציבור היהודי שחי בארץ הזאת, מוקף במערכת שמנסה להתעלם להשכיח ולעיתים אף מתגאה ביצירת הנכבה.

מטרות עמותת "זוכרות" הן: להעלות את מודעות הציבור לעוול שנעשה לעם הפלסטיני במלחמת 48 ולקדם את שיבת הפליטים והפליטות. בלי קידום מטרות אלה אין אפשרות למצוא פיתרון לשורש הסכסוך, לסיים את המלחמה ולבנות חיים טובים יותר וצודקים בארץ הזאת.

זוהי החוברת ה- 12 בסדרה אחרי החוברות על: דיר יאסין, עין ע'זל, איסדוד ומג'דל, שייח' מואניס, איג'ליל, ג'אלמה, א-לג'ון, חיפה, רמלה, ליפתא וחוברת נוספת על דיר יאסין.

الكراسة التي بين أيديكم تتحدث عن مدينة اللد، عن النكبة في اللد، وبالأخص عن سكانها الذين هجروا بمعظمهم بصورة بشعة للغاية على يد الجيش الأسرائيلي في حرب عام 1948.

تهدف الكراسة الى كشف أحداث النكبة للجماهير. كتبت باللغة العبرية أيضاً لأنها تتوجه وربما بشكل خاص، للجمهور اليهودي القاطن في البلاد، والمحاط بأنظمة تحاول تعتيم وإنكار وأحيانا التفاخر بما جرى عام النكبة.

تهدف جمعية تذكرن إلى توعية الجمهور حول الظلم الذي لحق بالشعب الفلسطيني في حرب عام 1948 والدفع قدماً عملية إعادة اللاجئين واللاجئات. بدون تحقيق هذه الاهداف لا يمكن إيجاد حل لجذور الصراع، لإنهاء الحرب ولبناء حياة جيدة أكثر وعادلة في البلاد.

هذه الكراسة هي العدد 12 من سلسلة كراسات أصدرت عن: دير ياسين، عين غزال، إسدود ومجدل، الشيخ مونس، إجليل، الجلمة، اللجون، حيفا، الرمله، لفتا وكراسة إضافية عن دير ياسين.

מגדל מים الحاووز

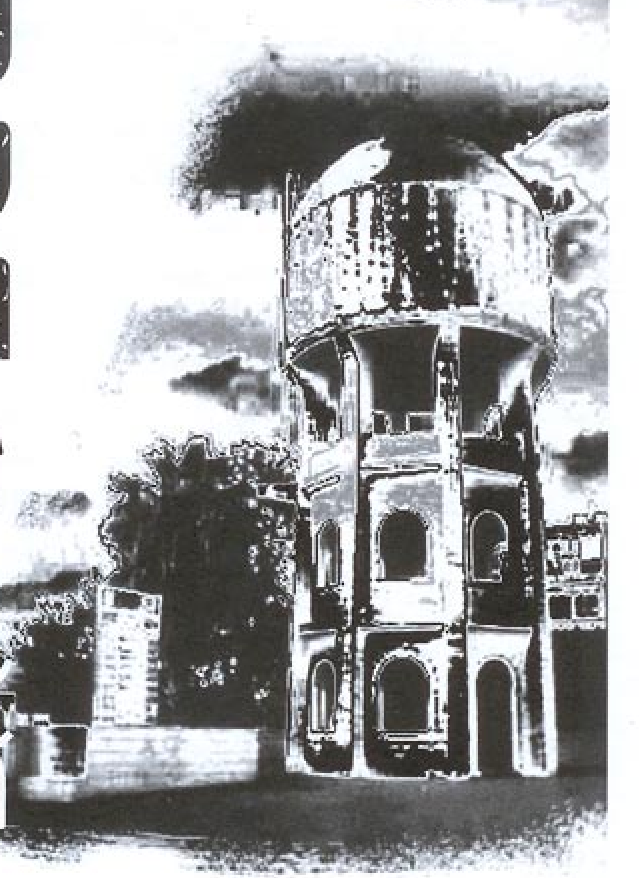

לוד- סקירה הסטורית

اللد لمحة تاريخية

"....לכל צעיר הנד שאת שמה הוא לואט והנד שלי, שאיש אינו מדבר בה היא לוד..."

(אליעקובי)

"...لكل فتى هند يردد اسمها وهندي التي لم يحكها احد لد..."

(اليعقوبي)

לוד שוכנת דרומית מזרחית ליפו, במרחק 20 ק"מ ממנה, וצפונית מזרחית לרמלה, במרחק 5 ק"מ ממנה. מהמוצנים הארכיאולוגיים שנמצאו בה, ידוע שהיא עיר עתיקה מאוד שקיימת מזה אלפי שנים. במאה ה- 15 לפני הספירה הפרעונים כבשו את הארץ. לוד, היתה אז הבירה ונקראה "רתן". עם כניסת האמפריה הרומית לארץ, לוד נקראה בשם דיוספולים והיתה בירה חשובה מאוד במרכז פלסטין.

تقع اللد في الجنوب الشرقي من يافا وعلى مسيرة ١٣ ميلاً، كما وتقع في الشمال الشرقي من الرملة وعلى بعد ثلاثة اميال . هي مدينة قديمة جداً، كانت موجودة منذ ألاف السنين وذلك بحسب ما دلت عليه الاثار التي وجدها العلماء. في القرن الـ ١٥ ق.م. احتل الفراعنة البلاد وكانت اللد عاصمة حينها اسمها "رتن" . وعند قدوم الإمبراطورية الرومانية إلى البلاد سميت اللد باسم ديوسبوليس وكانت عاصمة مهمة جدا في وسط فلسطين.

עם עליית הנצרות קבלו על עצמם מרבית מתושבי העיר את הדת הנוצרית, והשליח בוטרוס ביקר גם בלוד בעת נדודיו בארץ.

בשנת 16 להיג'רא/636 לספירה, בתקופת הח'ליפה עמר בן אלח'טאב, כבשו הצבאות הערבים האיסלמיים, בפיקודו של עמרו אבן אלעאץ, את לוד מידי הביזנטים. תושבי העיר חתמו על הסכם עם הצבא הערבי האיסלמי וכרתו איתם ברית שלום. בשל מיקומה הגאוגרפי של לוד, במרכז פלסטין בצומת הדרכים הראשיות, הכובשים הערבים בחרו אותה כבירה צבאית ומנהלית של מחוז פלסטין וכן כמקום מושבו של מושל פלסטין. כך התקיימה לוד במשך 82 שנים עד שמושל המחוז סלימאן אבן עבד, ששלט בשנת 715 לספירה, בנה את העיר רמלה לצידה של לוד וקבע אותה כבירת מחוז פלסטין במקום לוד. הוא העביר לרמלה את כל המוסדות המנהליים והצבאיים. לוד הוזנחה בתקופה זו ורבים מתושביה עברו לרמלה.

בשנת 1099 לספירה כוחות הצלבנים כבשו את העיר. הם מצאו אותה מרוקנת מתושביה אשר ברחו, ביחד עם תושבי רמלה לאשקלון (מג'דל), מפחד מפני האכזריות הצלבנית. הצלבנים מצאו את מנזר הקדוש ג'ורג'יוס (אלח'ידר) שרוף. המוסלמים שרפו אותו כנקמה. אחרי כיבוש לוד, הצלבנים שינו את שמה לסאן ג'ורג', על שם הקדוש ג'ורג' (ג'ורג'יוס) שעונה ונרצח בלוד בתקופת האימפריה הרומית. הם בנו כנסיה גדולה על הריסות הכנסיה הביזנטית והקיפו אותה במבצר גדול ומבוצר.

في صدر المسيحية، اعتنق الكثيرون من سكانها الدين المسيحي وقام بطرس الرسول في اثناء تجواله في البلاد بزيارة المدينة. عام ١٦م/٦٣٦هجري. اخذت الجيوش العربية الإسلامية بقيادة عمرو بن العاص ايام الخليفة عمر بن الخطاب، اللد من ايدي البيزنطيين صلحاً بعد أن وقّع سكانها اتفاقاً مع الجيش العربي الإسلامي. ونظراً إلى موقع اللد الجغرافي في وسط فلسطين، على مفترق الطرق الرئيسيه فيها، فقد اتخذها الفاتحون العرب عاصمة عسكرية وادارية لهم في جند فلسطين وكذلك مقراً لوالي فلسطين. بقيت اللد هكذا مدة ٨٢ عاماً إلى أن قام الوالي سليمان بن عبد الملك سنه ٧١٥م، ببناء مدينة الرملة بجانب اللد وجعلها عاصمة جند فلسطين بدلاً من اللد، ونقل جميع المؤسسات الإدارية والعسكرية أليها، عندها أهملت اللد وهجرها عدد كبير من سكانها الى مدينة الرملة.

في سنه ١٠٩٩م. احتلت القوات الصليبية مدينة اللد فوجدوها خالية من سكانها، الذين تركوها وهربوا مع سكان مدينة الرملة إلى مدينة عسقلان (المجدل) خوفاً من بطش الصليبيين. وجد الصليبيون دير القديس جوارجيوس (الخضر) محروقاً، أحرقه المسلمون انتقاماً منهم. وبعد احتلالها قام الصليبيون بتغيير اسم مدينة اللد إلى "مدينة سان جورج" الذي عذّب وقتل في اللد ايام الإمبراطورية الرومانية. وبنوا كنيسة كبيرة على أنقاض الكنيسة البيزنطية، أحاطت بها قلعة ضخمة وحصينة.

في ١١٨٧م، دارت معركة حامية بين الصليبيين بقيادة "غي دو لوسنيان" وبين قوات صلاح الدين الايوبي، قائد القوات

ב- 1187 לספירה התנהל קרב קשה בין הצלבנים, בפיקודו של גי דו לוסיניאן, לבין כוחותיו של צלאח אלדין אלאיובי, מפקד הכוחות הערבים. הצלבנים התבצרו במבצר שהקיף את הכנסיה והצליחו להדוף את כוחותיו של צלאח אלדין.

בשנת 1267 לספירה, הסולטן ביברס, הממלוכי, ניצח את הצלבנים והשתלט על לוד. בימיו הוחזרה ללוד חשיבותה והיא הפכה לבירת המחוז. עברו בה נתיבי הדואר הראשיים בארץ, בין עזה לדמשק. הסולטן בנה מסגד גדול במקומה של כנסיית סאן ג׳ורג׳ הצלבנית. את אבני המסגד, חלק מהעמודים שבתוכו וחומרי בניה אחרים לקח מהריסות הכנסיה.

בשנת 1870 לספירה, נבנתה מחדש, בלוד, כנסיית הקדוש ג׳ורג׳יוס (אלח׳דר), על חלק מאדמת הכנסיה ההרוסה, כעת היא גובלת במסגד הגדול.

בסוף התקופה העות׳מאנית עברו על תושבי לוד מספר אסונות בזה אחר זה. ב- 1900, פרצה מגפת כולרה שקיפחה את חייהם של רבים מתושביה. בשנת 1914, כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה כל הבחורים בעיר גויסו כדי להשתתף במלחמה אשר שמה קץ לשילטון העותומאני בארץ.

בשנת 1916, להקות ארבה ענקיות עטו על העיר וכילו והשמידו בה את הכל. רעב ומחלות התפשטו בכל מקום וגרמו למותם של מאות ילדים.
בסוף התקופה העות׳ומאנית היה מספר תושבי לוד גבוה משבעת אלפים נפש.ב- 1917, הצבא העותומאני נסוג מלוד ביחד עם יחידה צבאית גרמנית ואוסטרית והעיר עברה להיות תחת שילטון המנדאט הבריטי.

العربية. تحصن الصليبيون داخل القلعة حول الكنيسة وتمكنوا من صد قوات صلاح الدين.
في عام ١٢٦٧م، استولى السلطان بيبرس المملوكي على مدينة اللد بعد انتصاره على الصليبيين، وفي ايامه استعادت اللد اهميتها واصبحت عاصمة الناحية التي تمر بها طريق البريد الرئيسية في البلاد بين غزة ودمشق. بنى السلطان جامع كبير على ارض كنيسة سان جورج الصليبية كما أن حجارة الجامع ومواد البناء الاخرى وبعض الأعمدة فيه أخذت من انقاض الكنيسة.
في عام ١٨٧٠م، تمت إعادة بناء كنيسة القديس جاورجيوس (الخضر) في اللد على جزء من ارض الكنيسة المهدومة، الملاصقة الآن للجامع الكبير.
مر على سكان اللد في اواخر العهد العثماني مصائب متلاحقة. ففي سنه ١٩٠٠، انتشر فيها وباء الكوليرا الذي اودى بحياة الكثيرين من سكانها. وفي عام ١٩١٤، عندما اندلعت الحرب العالمية الأولى، جند جميع شبان المدينة للمشاركة في الحرب التي أنهت الحكم العثماني في البلاد.
في عام ١٩١٦، هاجمت أسراب هائله من الجراد المدينة وقضت على الاخضر واليابس، وانتشرت المجاعة والأمراض ومات مئات الاطفال.
حتى اواخر العهد العثماني كان عدد سكان اللد يزيد عن سبعه الاف نسمة وفي ١٩١٧، انسحب الجيش العثماني من اللد مع الوحده العسكرية الألمانية والنمساوية وأصبحت البلاد تحت حكم الانتداب البريطاني.

לוד בתקופת המנדאט הבריטי ומרד 1936 הגדול

עם כיבוש פלסטין ע"י הצבא הבריטי הממשלה הבריטית החלה למנות מושלים צבאיים באזורים השונים של הארץ. לוד נכבשה ב- 5.11.1917. אחרי שהשתרר בה הביטחון, הבריטים הגישו ללוד סיוע בכסף ובמוצרי מזון. ב- 1922 ממשלת המנדאט הבריטי חילקה את פלסטין לשישה מחוזות והם: מחוז ירושלים, מחוז שומרון (סאמירה), מחוז הגליל, מחוז לוד, מחוז הצפון, ומחוז עזה.

לוד הפכה לאחד המקומות החשובים ביותר בפלסטין בתחום התחבורה. נבנתה בה תחנת רכבת וממנה יצאו קווי המסילה לאזורים שונים בארץ ובמזרח התיכון. החקלאות שיגשגה וניטעו בה עשרות פרדסים של פרי הדר וכרמי זיתים. התפתחה בה תעשיית

اللد في عهد الانتداب البريطاني وثورة ١٩٣٦ الكبرى

بعد احتلال الجيش البريطاني فلسطين، واحتلال اللد بتاريخ ٥/ ١٩١٧/١١م، قامت الحكومه البريطانيه بتعيين حكّام عسكريين لمختلف المناطق في البلاد، ووزعت المعونات النقدية والمواد الغذائية على اللد بعد استتباب الامن فيها. في سنه ١٩٢٢ قامت حكومة الانتداب البريطاني بتقسيم فلسطين الى ٦ ألوية وهي: لواء القدس، لواء السامرة، لواء الجليل، لواء اللد، اللواء الشمالي ولواء غزه.

اصبحت اللد من أهم مناطق فلسطين في مجال المواصلات، أقيمت فيها محطة قطار ومنها امتدت خطوط سكة الحديد إلى مختلف انحاء البلاد والشرق الاوسط. ازدهرت فيها الزراعة وغرست عشرات بيارات الحمضيات والزيتون. انتعشت صناعة

סבון שמיוצר משמן זית. את היבול והתוצרת של לוד ייצאו לארצות רבות.

שטח אדמות לוד, בזמן המנדאט, היה 19,868 דונם. מספר תושביה היה: ב- 1922 – 8,103 נפש, בשנת 1946 – 18,250 ובשנת 1948 הגיע ל- 20 אלף נפש.

שיעור הריבוי הטבעי של התושבים עלה כתוצאה מהטיפול בתנאי התברואה הציבורית, ומעליה ברמת הרפואה המונעת, דבר שהביא לירידה במספר המיתות. שילטונות המנדאט מינו רופא שהתגורר בעיר. הוא היה הרופא הראשון ששכן בלוד. בשנות השלושים נפתח בעיר בית מרקחת.

בשנת 1920, שילטונות המנדאט הכירו בלוד כעיר ומושל המחוז מינה בה ועדה עירונית לניהול העיר. בראש הועדה עמד מחמד עלי אל כיאלי וכל חבריה נמנו על המשפחות הבולטות והגדולות. הועדה פעלה ברצינות לשיפור המצב בעיר בכל התחומים: הבריאות, איכות הסביבה המצב החברתי וכן עשתה לפיתוח העיר.

ב- 11.7.1927 היתה רעידת אדמה במרכז פלסטין. האיזורים שניזוקו הכי הרבה היו שכם ולוד. רעידת האדמה גרמה להרס של יותר מ- 500 בתים ולמאות פצועים והרוגים. ראוי לציין שכיבוש לוד ב- 1948 היה בדיוק באותו תאריך שבו אירעה רעידת האדמה, 21 שנים אחר כך ב- 11.7.1948.

אחרי שתושבי לוד התאוששו מהזעזוע הגדול, החלו כולם לפעול במרץ, לסילוק ההריסות ולהוצאת הגופות. הממשלה

الصابون المصنوع من زيت الزيتون وصُدِّرت محاصيل اللد الى دول كثيرة .

بلغت مساحة أراضي اللد زمن الانتداب ١٩٨٦٨ دونم ويلغ عدد سكانها ٨١٠٣ نسمة عام ١٩٢٢ وفي عام ١٩٤٦ بلغ عدد السكان ١٨٢٥٠ نسمة وفي ١٩٤٨ وصل الى ٢٠ الف نسمة .

إن ارتفاع معدل الزيادة الطبيعية بين السكان كان نتيجة الاهتمام بشروط الصحة العامة وارتفاع مستوى الطب الوقائي الذي ادى الى انخفاض عدد الوفيات . حيث عينت سلطات الانتداب طبيباً سكن في المدينة وهو أول طبيب مقيم بالمدينة . في الثلاثينات فتحت صيدليتان في المدينة .

مع اعتراف سلطات الانتداب باللد كمدينة ، عين حاكم اللواء عام ١٩٢٠ لجنة بلدية لإدارة المدينة يرأسها محمد علي الكيالي وانتمى جميع أعضائها الى العائلات المتميزة والكبيرة ، عملت اللجنة بجد لتحسين احوال المدينة على جميع الأصعدة الصحية والبيئية والاجتماعية وسعت إلى تطوير المدينة .

بتاريخ ١١/٧/١٩٢٧ ، حدث زلزال قوي في وسط فلسطين وكانت منطقتا نابلس واللد اكثر المناطق تضرراً ، وأدى الزلزال إلى هدم أكثر من ٥٠٠ منزل وإصابة المئات من السكان بين قتيل وجريح . ومن الجدير بالذكر ان احتلال المدينة سنه ١٩٤٨ حدث في التاريخ نفسه الذي وقع فيه الزلزال لكن بعد ٢١ عاما أي ١١/٧/١٩٤٨ .

بعد أن صحا السكان من هول الصدمة ، عمل الجميع بكل جد ونشاط على رفع الانقاض واخراج الجثث كما واقامت الحكومة البريطانية عشرات البيوت (البراكيات) الخشبية المؤقتة لإيواء العائلات المنكوبة ولا

הבריטית הקימה עשרות צריפים זמניים כדי לתת מחסה למשפחות שנפגעו באסון, ואחד מצריפים אלה נותר מיושב עד היום. לעירייה היה תפקיד חשוב ונכבד בשיפוץ המבנים, בבניית שכונה חדשה בלוד ובפתוח העיר עם השנים. בשנת 1934 המועצה הנבחרת סללה שני רחובות ראשיים בעיר: רחוב המלך פייצל ורחוב צלאח אלדין אלאיובי.

המצב הכלכלי בלוד השתפר מאוד בתחילת תקופת המנדאט דבר שעודד הגירה אליה. לוד התפרסמה בשוק השבועי שלה, שהתקיים מאות שנים, כל יום שני בכל שבוע. הגיעו אליה סוחרי מקנה מכל הארצות. ב- 1948 אחרי שהכוחות היהודיים כבשו את העיר, השוק הפסיק לפעול בגלל סגירת הגבולות והעדר כמות מספקת של מקנה לקנייה ומכירה.

במשך מאות שנים, לוד היתה מרכז תחבורה חשוב מאוד. הודות למיקומה בשפלה הפנימית במרכז הארץ, נפגשו בה רוב הדרכים הראשיות בין צפון הארץ לדרומה ובין מזרחה למערבה. בתקופת המנדאט החליטה הממשלה לבנות שדה תעופה בפלסטין ובחרו להקים אותו בלוד. העבודות להקמת שדה התעופה החלו ב- 1934. הוא נשא את שם העיר ונקרא שדה התעופה לוד ושכן במרחק של 4 ק״מ צפונית לעיר. הקמתו נמשכה שלוש שנים, הוא היה שדה התעופה הגדול ביותר בפלסטין ושרת מטוסים אזרחיים וצבאיים. כך הפכה לוד למרכז החשוב ביותר של התחבורה הפנימית והחיצונית בארץ.

يزال احد تلك البراكيات قائماً ومسكوناً حتى يومنا هذا. للبلدية كان دور هام وكبير في إعادة ترميم البناء وبناء احياء جديدة في اللد وفي تطور المدينة مع السنين. عام ١٩٣٤ قام المجلس المنتخب بفتح شارعين رئيسيين في المدينة وهما شارع الملك فيصل وشارع صلاح الدين الايوبي.

تحسنت الحالة الاقتصادية في اللد كثيراً في أوائل عهد الانتداب البريطاني الامر الذي شجع الهجرة اليها. فقد اشتهرت بسوقها الاسبوعي منذ مئات السنين حيث كان يقام كل يوم اثنين من كل اسبوع، يصل اليه تجّار الماشية من جميع البلدان. بعد ان احتلت القوات اليهودية المدينة عام ١٩٤٨، توقف السوق عن العمل بسبب اغلاق الحدود وعدم وجود اعداد كافية من الماشة لتباع وتشترى.

كانت اللد منذ مئات السنين مدينة مواصلات مهمة جداً بفضل موقعها في السهل الداخلي في وسط البلاد، وكانت معظم الطرق الرئيسية بين شمال البلاد وجنوبها وبين شرقها وغربها يلتقي بها. في عهد الانتداب قررت الحكومة بناء مطار لهبوط واقلاع الطائرات في فلسطين واختارت اللد مكانا للمطار. بدأ العمل على انشاء المطار سنه ١٩٣٤ وحمل اسم المدينة فسمي بمطار اللد حيث يقع شمالي المدينة على بعد نحو ٤ كلم. استمر العمل فيه ثلاث أعوام وأصبح أكبر مطار في فلسطين تستعمله الطائرات المدنية والعسكرية وهكذا أصبحت اللد أهم مركز للمواصلات الداخلية والخارجية في البلاد.

من الجدير بالذكر أن بيوت المدينة، شوارعها، وأزقتها كانت تضاء بمصابيح النفط المتنوعة وذلك لرفض سكانها وبلديتها التعامل مع

מן הראוי לציין שבתי העיר, רחובותיה וסמטאותיה הוארו במנורות נפט מסוגים שונים כיוון שהתושבים והעירייה התנגדו לקיים קשרים עם חברת החשמל היהודית (רוטנברג). העיריה ביקשה משלטונות המנדאט לאשר לה להקים תחנת חשמל מקומית עצמאית אבל הם סרבו לכך.

אחרי שכשלו ההתפרצויות העממיות והנסיונות לשכנע את שלטונות המנדט בדרכי שלום לשנות את מדיניותה כלפי העם הפלסטיני, לכבד את זכויותיהם בארצם ולקבל את דרישותיהם, ובמיוחד את 3 הדרישות המוצהרות:
1. עצירת ההגירה היהודית לפלסטין.
2. חקיקה שתמנע העברת קרקעות מידיים ערביות והקמת התנחלויות יהודיות בפלסטין.
3. סיום שלטון המנדאט והקמת שלטון לאומי פרלמנטרי.
התיאשו הפלסטינים מהשגת תוצאות דרך שיתוף הפעולה עם ועדות החקירה הבריטית השונות, והכריזו על שביתה כללית בכל שטחי הארץ.

השביתה החלה באפריל 1936 ונמשכה 6 חודשים, העבודה בנמלים הופסקה, וועדת המרי האזרחי העליונה הכריזה על שביתת מיסים ואיסור על שיתוף פעולה עם שלטונות המנדאט. כך החל המרד הגדול שנמשך 3 שנים, עד, 1939 וכלל מערכות והתנגשויות רבות. בתחילה מלאה הארץ בהפגנות ואח"כ הפך המרד להתקוממות מחומשת גלויה, שנפלו בה מאות חללים, בנוסף לנזקים הכלכליים המרובים שסבלו מהם ערביי פלסטין.

شركة الكهرباء اليهودية (روتنبرغ)، وقد طلبت البلدية من سلطة الانتداب السماح لها بإنشاء محطة كهرباء محلية مستقلة لكنها رفضت ذلك .

بعد أن فشلت المحاولات السلمية والثورات السابقة في إقناع حكومة الانتداب بتغيير سياستها واحترام حق الفلسطينيين في بلادهم، وقبول مطالباتهم، وعلى رأسها:
١ . وقف الهجرة اليهودية المتدفقة على فلسطين .
٢ . سن تشريع لمنع تسرب الأراضي، وعدم السماح لليهود بأقامه مستعمرات في فلسطين .
٣ . إنهاء حكم الانتداب وتشكيل حكومة وطنية برلمانية .
يأس الفلسطينيون وملّوا لجان التحقيق البريطانية الكثيرة، عندها أعلن إضراب عام وشامل في جميع انحاء فلسطين.

بدأ الإضراب في شهر نيسان عام ١٩٣٦ وأستمر ٦ اشهر، توقف العمل في الموانيء، وأعلنت الهيئة العربية العليا العصيان المدني وعدم دفع الضرائب او التعامل مع سلطات الانتداب، وبدأت الثورة الكبرى التي استمرت ثلاث سنوات حتى ١٩٣٩، حدثت معارك ومناوشات كثيرة، عمّت المظاهرات وتحولت الثورة إلى حرب مقاومة علنية مسلحة راح ضحيتها مئات الشهداء، هذا عدا الاضرار الاقتصادية الجسيمة التي لحقت بعرب فلسطين.
لقد كان لجهاد اللد وتضحياتهم اكبر الاثر في انزال الخسائر في القوات البريطانية. أول عمل قام به الثوار اللديون كان الهجوم على

מורדי לוד, ונכונות ההקרבה שלהם, הביאו לגרימת אבדות רבות בקרב הכוחות הבריטיים. הפעולה הראשונה של המורדים הלודאים היתה חבלה במסילת הברזל, בעקבות הידיעות שהגיעו אליהם בדבר מעברה של רכבת תחמושת ונשק מנמל יפו למחנה הצבא האנגלי בסרפנד. ב- 4.7.1936 עקרו המורדים חלק מפסי מסילת הברזל לוד-חיפה, והניחו תחתם מטען נפץ, ואף טמנו מארב לרכבת, שהובילה חיילים ותחמושת, וכשהתקרבה הרכבת התפוצצו המוקשים והרכבת התהפכה אל הואדי, פתחו המורדים באש מהמארב לעבר החיילים האנגלים, וגרמו להם לאבדות כבדות. מפקד פעולה זו היה המורד בן לוד, חאפז סקר.

חאפז סקר נעצר בזמן פעולה שהתקיימה אחרי זמן מה ע״י הבריטים, אשר רצחו אותו מאחר וסרב למסור להם את שמות חבריו.

לוד היתה מהערים הפלסטיניות הראשונות בה החלה ההתקוממות המזוינת. המורדים היו תוקפים בלילה את מחנות הצבא והמשטרה הבריטיים, טומנים מארבים ומשבשים את הקשר בין יחידות הצבא השונות וגורמים לאבדות בשורותיהם. האנגלים הטילו סגר ועוצר על הערים הפלסטיניות, כאמצעי לחץ ועונש קולקטיבי כנגד התושבים, הם סגרו את בתי הספר ופיזרו את העיריות, באמצעים אלו דוכא המרד אחרי שלוש שנות מאבק.

خطوط سكة الحديد، فقد وصلتهم معلومات عن نقل الأسلحة والعتاد الحربي في القطار القادم من ميناء يافا والمتوجة إلى معسكر الجيش الانجليزي في صرفند. بتاريخ ٤/ ٧/ ١٩٣٦، نزع الثوار بعض قضبان خط سكة حديد اللد- حيفا ووضع المتفجرات تحتها، كمن الثوار بالقرب من المكان بانتظار وصول القطار الذي كان محمل بالجنود والعتاد الحربي وعندما اقترب الى مكان الالغام انفجر وانقلب الى قاع الوادي، أطلق الثوار النار من كمينهم على الجنود الانكليز الامر الذي ادى الى وقوع خسائر كبيره بينهم. تمت هذه العمليه بقياده الثائر اللدي المجاهد حافظ صقر.

بعد فتره وفي اثناء عملية أخرى للثوار، قبضِ الجنود على الثائر حافظ صقر وقتلوه انتقاما بعدما رفض البوح باسماء رفاقه الثوار. كانت اللد في مقدمة المدن الفلسطينية في البدء بالمقاومة العسكرية اذ كان الثوار يهاجمون معسكرات الجيش ومراكز الشرطه ليلاً، وينصبون الكمائن ضد وسائل مواصلات الجيش والشرطة موقعين فيهم اصابات عدة. فرض الانكليزِ الحصار على المدن الفلسطينيةِ، اعتقل وعذبِ الكثير من الفلسطينيين، فرض الحصار ومنع التجول كعقاب جماعي ضد الاهالي، أغلقوا المدارس وحلوا المجلس البلدي، وهكذا قُمعت الثورة بالقوة بعد ثلاث سنوات من اندلاعها.

כיבוש העיר לוד
احتلال مدينة اللد

אחרי פרסום החלטת החלוקה, בשנת 1947, החלו תושבי לוד, כשאר תושבי הארץ, לאגור נשק ותחמושת במטרה להתנגד להחלטה זו, להתמודד עם אימי העתיד, ולהגן על עירם מתוקפנות הארגונים הצבאיים היהודיים. תושבי העיר הקימו ועדות שחלקו ביניהן את התפקידים השונים – ועדה צבאית, ועדה לבטחון פנים, ועדת בריאות, ועדת רכש וכו׳, ומאות צעירים התנדבו להשתתף בלוחמה.

כתוצאה מהקרבות שהתחוללו בגבולות יפו והכפרים שבמזרחה, הגיעו ללוד אלפי פליטים, והצפיפות בעיר עלתה עד כדי כך שלא נותר בית או חדר או כל מקום מתאים למגורים שלא התמלא בפליטים, שהותירו את בתיהם המרוהטים, וחנויותיהם מלאות הסחורה, ונמלטו בכדי להציל את חייהם מהפורעים. בסוף אפריל 1948, כבשו כוחות ההגנה את הכפרים שבין יפו לבין לוד ורמלה, כגון יאזור, בית דג׳ן, סאפריה, כפר עאנא, סאקיה, סרפנד אלעמאר וסרפנד אלח׳ראב, וגרשו את תושביהם אשר נקבצו בלוד. לא נותרה בעיר כל יכולת לקלוט פליטים אלו, כך שחלקם נאלצו לישון תחת עצי השדה וכיפת השמיים, ובמערב העיר הוקם

بعد إعلان قرار التقسيم في عام ١٩٤٧ قام اللديون مع بقية أهل البلاد بشراء السلاح والذخيرة لمحو ذلك القرار والاستعداد لمواجهة مصيرهم المجهول، وللدفاع عن مدينتهم من تهديد المنظمات العسكرية اليهودية، فقاموا بتأليف لجان من سكان البلدة للدفاع عنها وتوزيع المهام عليهم كاللجنة العسكرية ولجنة الأمن الداخلي، لجنة الإسعاف والمشتريات وغيرها من اللجان كما وتطوع مئات الشبان للقتال.

نتيجة المعارك الدائرة على حدود يافا والقرى الواقعة شرقي المدينة، جاء الى اللد آلاف اللاجئين من سكان يافا وقراها، اكتظت بهم المدينة حتى لم يبق أي بيت او أية غرفة صالحه للسكن الا وامتلات باللاجئين تاركين بيوتهم بأثاثها وحوانيتهم ببضائعها، لينجوا بانفسهم من الهلاك. وفي اواخر نسيان\ابريل ١٩٤٨، احتلت قوات "الهاجاناه" القرى الواقعة شرقي يافا، بينها وبين اللد والرملة، مثل: يازور وبيت دجن والسافريه وكفر عانا وصرفند العمار وصرفند الخراب وساقية، وطردت سكانها، الذين لجأوا الى اللد، حيث لم يعد في الامكان استيعابهم، الامر الذي اضطر بعضهم الى النوم تحت الاشجار. كذلك اقيم في الجهة الغربية من

מחנה פליטים גדול.
החיים הפכו לקשים מנשוא. בעיר שררה צפיפות ומחסור במזון ובמיים, וכן עלייה במספר החולים ופצועי הקרבות בנוסף למספר החללים ההולך וגובר. תושבי לוד הגנו על עירם לבדם, ללא כל עזרה ממדינות ערב (מלבד 50 חיילים ירדניים) או אפילו מהועדים והמוסדות הפלסטיניים העליונים. וכך החלה פלסטין להקרע, אלפי מהגרים יהודים הגיעו אל הארץ, ביניהם מתנדבים שבאו במיוחד להצטרף אל כוחות הצבא היהודי אחרי הכרזת המדינה ב-15.5.1948.

לוד נכבשה במהלך "מבצע דני", שהוא אחד המבצעים הצבאיים הגדולים ביותר של הפלמ"ח, בו השתתפו חטיבת הראל, יפתח וכן יחידות נוספות בנות אלפי חיילים של הצבא הישראלי החדש, מחומשים בנשק חדיש ונהנים מסיוע של מומחים צבאיים אירופיים ואמריקאים. מטרת מבצע זה היתה ניתוק לוד, רמלה והכפרים הסמוכים להן, כיבושם וחיסולם. כמפקד המבצע מונה מפקד הפלמ"ח יגאל אלון.

המבצע החל בשעות הבוקר המוקדמות של ה- 10/7/1948, והשתתפו בו כוחות משורינים, תותחנים וחיל האויר. הקרבות החלו בחזית המזרחית, כשכוחות גדולים של הצבא הישראלי תקפו את העיר אחרי כיבוש הכפרים הסמוכים והקפת העיר מכל עבריה, הכוחות הישראליים הצליחו לכבוש את קוי הביצורים שמדרום וממזרח לעיר ולהגיע אל שוליה, כשהם מפילים קורבנות רבים, רובם זקנים נשים וטף,

المدينة مخيم كبير للاجئين.
اصبحت الحياة في المدينة صعبة، مزدحمة، نقص في المؤن الطعام حتى المياه غير كافية لحاجات الناس، ازدياد في عدد جرحى مئات المعارك بالإضافة إلى عدد الشهداء الكبير والمتزايد. قاوم سكان اللد في الدفاع عن مدينتهم وحدهم دون اي دعم ومساعدة من الدول العربيه او حتى من الهيئات العليا الفلسطينية (ما عدا الاردن التي ارسلت ما لا يزيد عن خمسين مقاتلاً)
بدأت فلسطين تتجزأ وبدأت الهجرات اليهوديه تتدفق بالالاف الى البلاد يتخللها متطوعين يهود أتوا خصيصا للانضمام الى قوات الجيش اليهودي بعد اعلان قيام دوله اسرائيل في ١٥/ ٥/ ١٩٤٨.
تم احتلال اللد ضمن "عملية داني" والتي تعتبر من اكبر العمليات العسكرية التي قامت بها قوات البلماح – هاريئيل ويفتاح وغيرهم من وحدات الجيش الاسرائيلي المؤلفه من الاف الجنود المزودين بأحسن الاسلحة وأقدر الخبراء العسكريين الذين اتوا بهم من اوروبا وأمريكا، كان هدفها تطويق اللد، الرملة، والقرى المجاورة، احتلالهم والقضاء عليهم، حيث عيين قائد البلماح قائداً للعملية.
تقرر أن يبدا الجيش بتنفيذ العملية في الساعات الاولى من صباح ١٠/ ٧/ ١٩٤٨، واشتركت في هذه العملية قوات من سلاح المدرعات وسلاح المشاة وسلاح المدفعية والسلاح الجوي. بدأت المعارك في الجبهة الشرقيه وقامت قوات كبيرة من الجيش الاسرائيلي بالهجوم على المدينة بعد تطويقها واسقاط القرى المجاورة، حيث نجحوا في احتلال تحصينات المدينة في الجهة الشرقيه الجنوبية والوصول إلى أطراف المدينة والى

מקרב תושבי העיר. הם הפגיזו את שכונות המגורים, עד שמלאו הרחובות בגופות התושבים החפים, וגרמו לאימה בקרב התושבים ולבריחה מהעיר.
הכוחות הישראליים הגיעו אל שכונת המסגד הגדול וכנסיית אלח'דר, והתמקמו, ביחידות קטנות, מסביב למסגד ולכנסייה. הם נכנסו לבתים, הוציאו מהם את התושבים וריכזו אותם במסגד וברחבה שלפניו, עד שישבו שם מאות אנשים והחיילים היו יורים מעל לראשיהם בכדי להפחידם... היה יום חם ומחניק ורבים התעלפו מרוב חום, פחד וצמא.

רבים מהתושבים מצאו מפלט במסגד דהמש מפחד החיילים, משוכנעים שהחיילים לא יעזו לפלוש אל בתי התפילה. אך החיילים נכנסו למסגד והרגו יותר מ- 176 מתושבי העיר. מסגד דהמש נותר סגור, ורצפתו מוכתמת בדם החללים במשך שנים רבות, ונפתח לציבור רק לפני מספר שנים. החוקר בני מוריס כותב שבאחת הישיבות בה השתתפו בן גוריון, יגאל אלון (מפקד מבצע דני) ויצחק רבין שהיה אחד הקצינים שהשתתפו במבצע, נשאל בן גוריון ע"י אלון "מה נעשה עם הערבים" (והכוונה לתושבי לוד ורמלה הערבים). בתגובה הניף בן גוריון את ידו לכיוון מזרח, ויש הטוענים שאמר "גרשו אותם".

חיילי הכיבוש שמו מחסומים בדרכים המובילות מזרחה, בה עברו תושבי העיר הבורחים, וערכו חיפושים על הבורחים, ובמיוחד הנשים, ושדדו את שאריות רכושם מידיהם ומחיקם ומתוך גופם, ויש לציין שיותר מ-300 מהמגורשים

بعض بيوتها موقعين ضحايا كثيره من الاهالي معظمهم من الرجال المسنين والنساء والاطفال، كانوا يقصفون بالشوارع والبيوت بشكل عشوائي الى ان امتلات الشوارع بجثث الاهالي الابرياء، أصاب الناس الهلع والخوف وبدأوا يتراكضون في شوارع المدينة خارجين منها.
وصلت القوات الاسرائلية إلى حيّ الجامع الكبير وكنيسة الخضر وانتشروا في وحدات صغيرة حول الجامع والكنيسة، اخذوا يدخلون بيوت المنطقة ويخرجون منها السكان ويحضرونهم الى داخل الجامع وساحته الواسعة إلى أن امتلأت الساحة بمئات الأهالي، كان الجو خانقاً وحرارة الطقس عالية، لذا أغمي على الكثيرين من شدة الخوف والحرارة والعطش، فضلاً عن ذلك كان الجنود يطلقون الرصاص فوق رؤوسهم لتخويفهم.
أما جامع دهمش فقد لجأ اليه عدد كبير من السكان خوفاً من انتقام الجنود، اذ اعتقدوا أن الجنود لا يجرؤون على اقتحام بيوت العباد، لكنهم دخلوا الجامع وقتلوا اكثر من ١٧٦ من أهالي القريه، بقي جامع دهمش مغلقاً وأرضه ملطخة بدماء الشهداء الى ان فتح للسكان قبل عده سنوات.
يتحدث الكاتب بني بوريس عن احدى الجلسات التي عقدت بين بن غوريون، يجئال الون (قائد في عملية داني) ويتسحاق رابين الذي كان انذاك ضابطا في العملية، حيث سأل بن غوريون من قبل القائد الون "ماذا نفعل مع العرب؟؟" (المقصود هنا العرب القاطنين في اللد والرمله)، عندها حرك بن غوريون يده بأتجاه الشرق ويقال انه قال بعدها "اطردوهم".

מתו בדרך בגלל הפחד, הרעב והצמא...
1500 מתושבי לוד נהרגו מאז תחילת המאבק, וביום השלישי אחרי כיבוש לוד נותרו בעיר, בה חיו כ-50 אלף איש, תושבים ופליטים, 503 אנשים בלבד, רובם נשים, זקנים, טף ופצועים וחולים, שמוקמו באזור המסגד הגדול והכנסייה.

מאוחר יותר נודע שבשכונת הרכבת נותרו 500 איש נוספים, אותם השאירו שלטונות הכיבוש בכדי שיפעילו את התחנה ואת הרכבות שהובילו מזון ותחמושת לצבא הישראלי.

החיילים מתחו גדרות תיל סביב אזור המסגד, הכנסיה ובית החולים, ותחמו שטח שאורכו כ- 150 מ' ורוחבו 100 מ'. לגדר זו היה שער אחד, עליו שמרו חיילים חמושים שמנעו מהאנשים לצאת מהשטח המגודר, אשר כונה "הגטו". הצבא היה לוקח, כל יום, את הצעירים ומעביד אותם באיסוף וקבורת הגופות המפוזרות בעיר, אשר נרקבו בגלל החום.

ארבע קבוצות עסקו בכך במשך כחודש, ולא הצליחו לקבור את כל המתים, בגלל ריבוי מספרם, כשהחלה בעיר מכת זבובים, שרפו החיילים את הגופות הנותרות.

שארית פליטת תושבי לוד סבלו ממיעוט המזון והמיים, דבר שגרם להתפרצות של מחלות שגרמו למקרי מוות. הם חיו בפחד מתמיד, מחכים כל בוקר למותם, החיילים עצרו את הצעירים והגלו אותם, ערכו חיפושים בבתים והתעללו בתושבים. אסור היה לפלסטינים לצאת מה"גטו" ללא אישור מהמושל הצבאי.

בחודשים הראשונים של שנת 1949 החלו להגיע אל העיר גלי הגירה יהודית. הסוכנות היהודית דאגה לשיפוץ הבתים

وضع جنود الاحتلال الحواجز على جميع الطرق المتجهة شرقًا والتي وجّه اليها النازحون من سكان المدينة، حيث كانوا يفتشون النازحين وخصوصًا النساء ويسلبون مصاغهم من صدورهم ومن أيديهم ومن داخل أجسامهم، ومن الجدير ذكره ان عدد النازحين الذين لاقوا حتفهم اثناء النزوح نتيجة الخوف والجوع والعطش كان اكثر من ٣٠٠ شخص.

بلغت خسائر اللديين منذ بدء النضال نحو ١٥٠٠ شخص، ومع انتهاء اليوم الثالث من احتلال اللد، لم يبق من سكان المدينة واللاجئين، الذين بلغ عددهم نحو ٥٠ الف نسمة سوى ٥٠٣ اشخاص، معظمهم من النساء والاطفال والمسنين بالإضافة إلى الجرحى، سكنوا في منطقه الجامع الكبير والكنيسة وعلم بعدها انه بقي في حي محطة سكة الحديد نحو ٥٠٠ شخص اخرين، أبقتهم سلطات الاحتلال لتشغيل المحطة ولقيادة القطارات كي تعمل على نقل المؤن والذخائر للجيش الاسرائيلي.

قام الجنود بعد ذلك بنصب اسلاك شائكة حول منطقة الجامع والكنيسة والمستشفى بلغ طولها نحو ١٥٠ متر وعرضها نحو ١٠٠ متر، ولها بوابة واحدة، يحرسها عدد من الجنود المسلحين الذين منعوا الناس من الخروج من المنطقة بتاتًا، وسميت "بالجيتو". وكان الجيش يأتي يوميا ويأخذ الشباب ليجمعوا الجثث المتناثرة في المدينة ودفنها بعد ان تعفنت من شدة الحر. عملت في هذا المهمة اربع فرق طوال شهر تقريبًا ولم تتمكن من اتمامها لكثرة الجثث، أصبح الذباب منتشرًا في المدينة بصورة يصعب وصفها، عندها قام الجنود بأحراق الجثث

והתשתיות והתאמתם למגורים, והעיר שוכנה ביהודים. כשהוכרז על סיום הממשל הצבאי בעיר, ביולי 1949, במלוא שנה לכיבוש, הוכרזה לוד עיר ישראלית, מונתה לה מועצה עירונית, ושמה שונה מ"לֹד" ל"לוד". עם סיום הממשל הצבאי הוסרה גדר התיל מסביב לתושבי לוד הערבים, שיכלו להסתובב בעיר ולראות במו עיניהם את בתיהם מלאים ביהודים.

المتبقية.

من تبقى من اهل اللد عانوا من قلة المؤن والغذاء والمياه مما تسبب لهم بأمراض كثيرة وموت بعضهم، عاشوا في خوف مزمن، منتظرين موتهم كل صباح، استمر الجنود في اعتقال الشباب وترحيلهم وتفتيش البيوت واذلال السكان، ولم يسمح للفلسطينيون بالخروج من "الجيتو" إلا بتصريح من الحاكم العسكري.

في الأشهر الأولى من عام ١٩٤٩، بدأت تصل إلى المدينة أفواج من المهاجرين اليهود، دون انقطاع، سكنت المدينة بعد أن اهتمت الوكالة اليهودية بتصليح البيوت وترميمها واصلاح البنية التحتية. ومع الإعلان عن انتهاء الحكم العسكري في تموز\يوليو ١٩٤٩، وبعد مرور عام كامل على الاحتلال، اعلنت اللد مدينة اسرائليه وتم تعيين اول مجلس بلدي في اللد وقد تغيير اسم المدينة ليصبح "لود"، عندها فك قيد سكان اللد العرب وازيلت الاسلاك الشائكه ليروا بأم عينهم بيوتهم مليئة بالمهاجرين اليهود.

מצאדר מקורות

١. إسبير منيّر. (1997). سلسة المدن الفلسطينية. اللد في عهدي الانتداب والاحتلال. مؤسسه الدراسات الفلسطينية.

٢. مصطفى مراد الدباغ. (2002). بلادنا فلسطين. الجزء الأول/ القسم الثاني. إصدار: دار الهدى.

3. אלון קדיש, אברהם סלע וארנון גולן (2000), "כיבוש לוד, יולי 1948", הארכיון לתולדות "ההגנה", משרד הביטחון, תל אביב

4. יעקובי חיים (2003) "חיי השגרה בלוד: על כוח, זהות ומחאה מרחבית בעיר המעורבת לוד", במאעה כרך י', באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון

5. מוריס בני. (1991). לידתה של בעיית הפליטים הפלסטינים 1947-1949. תל אביב: עם עובד.

6. נתנאל לורך. (1966). קורות מלחמת העצמאות. הוצאת: מסדה.

7. ענף ההיסטוריה במטה-הכללי. (1959). תולדות מלחמת הקוממיות. הוצאות: מערכות.

8. www.pnic.gov.ps

9. www.palestineremembered.com

מה שנשאר מאל-ליד   ما تبقى من اللد

שינויים דימוגרפיים בקרב האוכלוסייה בלוד
التغييرات الديمغرافية لسكان اللد

שנה/ السنة	אוכלוסייה ערבית السكان العرب	אוכלוסייה יהודית السكان اليهود
1944	16.780 (100%)	0
1947	40.000 כולל פליטים	0
1948 (לאחר הכיבוש)	16.780 (100%)	0
1950	1100 (9%)	11000 (91%)
1961	1.400 (7.3%)	17.600 (92.7%)
1972	3000 (9.8%)	27.600 (90.2%)
1989	8.700 (21%)	32.900 (79%)
1995	10.700 (20.4%)	41.600 (79.6%)
2000	14.593 (21.4%)	53.597 (78.6%)

על אדמות לוד ורמלה הוקמו מספר התנחלויות כפי שהן מופיעות בטבלה שלהלן*

أقيمت على أراضي منطقة اللد والرملة العديد من المستوطنات كالتالي*

שם ההתנחלות اسم المستوطنة	תאריך הקמתה تاريخ قيامها	האיזור שעליו הוקמו ההתנחלויות ** المنطقة التي أقيمت عليها المستوطنات**	מוצא תושביה مصدر سكانها
עינות عيانوت	1930	אלבריה البرية	מעורב مختلط
קידרון قدرون	1949	אלבריה البرية	יגוסלביה يوغوسلافيا
כפר אביב كفار أفيف	1951	אלבריה البرية	מצרים مصر
כפר אליהו كفار إلياهو	1956	אלבריה البرية	–
כפר אהרון كفار أهارون	1926	אלבריה البرية	–
כפר אוריה كفار أورياه	1912	אלבריה البرية	בולגריה بلغاريا
בן שמן بن شمن	1927	אלבריה البرية	–
כפר בן נון كفار بن نون	1952	אלבריה البرية	–
כפר בילו كفار بيلو	1931	אלבריה البرية	רומניה, אירופה המזרחית رومانيا شرق أوروبا
כפר טרומן كفار طرومن	1949	דיר טריף دير طريف	רומניה رومانيا

שם ההתנחלות اسم المستوطنة	תאריך הקמתה تاريخ قيامها	האיזור שעליו הוקמו ההתנחלויות المنطقة التي أقيمت عليها المستوطنات	מוצא תושביה مصدر سكانها
כפר חב"ד كفار حباد	1949	דיר טריף دير طريف	–
כפר דניאל كفار دانيال	1949	דניאל دانيال	בריטניה והודו بريطانيا والهند
משמר איילון مشمار أيالون	1949	אלקובאב القباب	צ'כוסלובקיה تشيكوسلوفاكيا
בית נחמיה بيت نحمية	1950	דיר טריף دير طريف	אירן إيران
באר יעקוב بير يعقوب	1907	דיר טריף دير طريف	–
גמזו جمزو	1950	גמזו جمزو	רומניה رومانيا
גנתון چناتون	1949	גמזו جمزو	אירופה המזרחית أوروبا الشرقية
גן שורק چن سورك	1950	גמזו جمزو	אירופה המזרחית أوروبا الشرقية
גן שלומה چن شلومو	1927	גמזו جمزو	פולניה بولندا
גן הדרום چن هداروم	1952	גמזו جمزو	מצרים مصر
גנות چنوت	1953	גמזו جمزو	מעורב مختلط
גן יבנה چن يفنه	1931	גמזו جمزو	–
גן יונה چن يونه	1949	גמזו جمزو	פולניה بولندا
חפץ חיים حافتس حاييم	1944	גמזו جمزو	אירופה המרכזית مركز أوروبا
חדיד حديد	1950	גמזו جمزو	תימן اليمن
חבצלת حفتسلت	1939	גמזו جمزو	–
חמד حيمد	1950	גמזו جمزو	רומניה رومانيا
חולדה حولدا	1905	גמזו جمزو	מעורב مختلط
משמר דוד مشمار ديڤد	1948	אלקובאב القباب	רומניה رومانيا
משמר השבעה مشمار هشيڤعا	1945	אלקובאב القباب	רומניה رومانيا
מעש معس	1935	אלקובאב القباب	–
מבוא מודיעין مڤو موديعين	–	אלמדיה المدية	–
מבוא חורון مڤو حورون	1967	אלמדיה المدية	–
מישר ميشار	1948	אלמדיה المدية	–
מתיתיהו متتياهو	1977	אלמדיה المدية	–
נצר סירני نتسر سرني	1948	אלמדיה المدية	פולניה بولندا
נחלים نحليم	1948	אלמדיה المدية	אירופה המזרחית أوروبا الشرقية
נחשונים نخشونيم	1929	אלמזירעה المزيرعة	מצרים ובלגיה مصر وبلجيكا
נחלת יהודה نحلات يهودا	1949	אלבריה البرية	–
נס ציונה نس تسيونا	1954	אלמזירעה المزيرعة	ארגנטינה الأرجنتين
נטעים نطاعيم	1949	אלמזירעה المزيرعة	ארגנטינה الأرجنتين

שם ההתנחלות اسم المستوطنة	תאריך הקמתה تاريخ قيامها	האיזור שעליו הוקמו ההתנחלויות المنطقة التي أقيمت عليها المستوطنات	מוצא תושביה مصدر سكانها
נען نعان	1914	אלמזירעה المزيرعة	עיראק العراق
נפך نفخ	1883	אלמזירעה المزيرعة	–
בית עריף بيت عريف	1932	אלמזירעה المزيرعة	אירופה המזרחית أوروبا الشرقية
רחובות رحوفوت	1953	אלמזירעה المزيرعة	–
ראשון לציון ريشون لتسيون	1949	אלמזירעה المزيرعة	–
עזריה عيزرية	1949	דיר טריף دير طريف	תימן اليمن
עשרת عسرت	1890	גמזו جمزو	פולניה بولندا
ניר צבי نير تسفي	1878	גמזו جمزو	רוסיה روسيا
ניר גלים نير چليم	1949	אלבריה البرية	כורדסטאן كردستان

*קיימות התנחלויות נוספות שלא מופיעות בטבלה

**כל אזור כולל מספר כפרים

*هنالك مستوطنات إضافية غير مذكورة في القائمة

**كل منطقة تشمل عدداً من القرى

המסגד הגדול וכנסיית ג׳וארג׳יוס الجامع الكبير وكنيسة مار جوارجيوس

בית בד معصرة زيوت

עדויות شهادات عيان

חלימה נקיב - אל עג'ו "אום סלים"

לפני הכיבוש, לוד היתה יפה מאוד. אבי היה פלאח שמכר ירקות. כל יום היה שולח שתי מכוניות ליפו ומכונית אחת לחיפה, בהן כל סוגי הירקות. מספר תושבי לוד המקוריים לפני המלחמה היה 56 אלף . בניין העיריה עדיין קיים ולא הרסו אותו. הכל היה בלוד מכיוון שהיא היתה מרכז מסחרי, היה בה הרבה מסחר. לאבי היו הרבה אדמות, לדוגמה, על יד שדה התעופה היו לו כ- 100 דונם, באזור עליו בנויים היום השיכונים, היו לנו 30 דונם, ועליהם כרם זיתים. ב- 1959 אבי פנה לעו"ד כדי להחזיר לעצמו את האדמה. בסוף, נתנו לו רק 77 דונם ואמרו לו ששאר האדמות מופקעות. אחי חילקו ביניהם את האדמה ואחר כך בנו עליה.
בלוד היה ח'אן שנקרא ח'אן המלכה

حليمة النقيب-العجو (ام سليم)

قبل الاحتلال كانت اللد حلوه كتير، ابوي كان فلاح يبيع خضار، كـل يـوم يبعت أوطومبيلين ليافا وأوطومبيل لحيفا فيهم كل انواع الخضار . عدد سكان اللد مع اللاجئين قبل احتلالها كان اكثر من اربعين ألف . بناية البلديه بعدها موجوده وما هدوها، كل إشي كـان باللـد، لأنـها كانـت مركز للتجار، كتير تجاره فيها . ابوي كان عنده اراضي كبيره مثلا عنده جنب المطار حوالي مئة دونم . ارض الشيكونات اليوم كان النا فيها ثلاثين دونم وكان عنا كرم كله زيتون. بالـ ١٩٥٩ جاب ابوي محامي عشان يرجع له الارض، اعطوه بالاخر بس ٧٧ دونم وقالوا له باقي الارض مصادره. اخوتي تقاسموا الارض بعدها وبنوا عليها.

הלנה... הלנה הנוצריה... מלכה בפלסטין, והיה לה ארמון בלוד, הארמון נאטם ע"י העירייה... הארמון היה יפה, ומרוצף בפסיפס... פסיפס בקומה הראשונה, ובשניה ובשלישית. לפני הארמון היה חמאם... אני התרחצתי בחמאם 4 פעמים כשהייתי קטנה... הייתי הולכת לשם עם סבתי, היו פותחים אותו יום לנשים ויום לגברים, כמו את החמאם התורכי. היתה עליו כיפה כזאת... זכוכית אדומה, ירוקה וצהובה....ישראל הרסה את הח'אן... על ידו היה ארמון הנקיב.... הארמון של סבא שלנו.... גם אותו הרסו... משפחת נקיב היתה עשירה.... היו להם הרבה אדמות ב"נשר"... חבל!! בלוד היו מוצגים ארכיאולוגיים עתיקים ויפים... הרסו אותם... בית המשפט התורכי היה במקום שבנו את המתנ"ס. היו בו שלושה כיסאות מאבן אדומה מסותתת... היהודים הרסו את לוד ב-1951, בגלל התנגדותה הרבה.

בהתחלה, המלחמה נפתחה מלמעלה. מסלמה, יפו ומנשיה. היהודים גירשו את האנשים והאנשים התחילו לבוא ולשבת בלוד... נשארו בה שנתיים מ-1945 עד 1947 ואז פתחו בהתנגדות. היהודים לקחו מאיתנו את שדה התעופה והחלו לירות עלינו בתותחים. הצבא היהודי הישראלי הפגיז... והפגיז.... הערבים התקוממו אבל לא יכלו להשיב להם כי לערבים לא היה נשק. ובלי נשק, איך אפשר להצליח? כל אחד שהיו לו כמה לירות פלסטיניות הלך לקנות רובה כדי להגן על ילדיו. כמו הפלסטינים היום. האם יש לפלסטין נשק? לא טנקים ולא מטוסים! אותו דבר היה ב-1948.... אבל ליהודים האלה, האנגלים נתנו נשק והם התחילו לירות עלינו. התקיפו את לוד... בלוד היתה התנגדות חזקה מהצד המערבי, והיהודים התקיפו אותה מהצד המזרחי ונכנסו ללוד... הדבר הראשון שעשו היה טבח במסגד

اللد كان فيها خان اسمه خان الملكه هيلانه . . هيلانه مسيحيه . . ملكـه بفلسـطين . . كان عندها قصر ، قصرها طمّته البلديه . . كان في فسيفساء والقصر كان حلو . . . الفسيفساء كانت بالطابق الاول والتاني والثالث، قدام القصر كان الحمّام . . أنا تحممت بالحمّام بدل المره أربعه وأنا صغيره . . كنت اروح مع ستي . وكانوا بفتحوه للنسوان يوم وللرجال يوم . . مثل الحمّام التركي . . عليه قبه هيك . . قزاز أحمر وأخضر وأصفر . . إسرائيل هدت الخان . . جنبه كان قصر النقيب . . قصر جدنا . . كمان هدوه . . دار النقيب اغنياء . . في "نيشر" كان عندهم كتير اراضي . . . خساره!! اللد كان فيها اثار قديمه وحلوه . . هدوها . . المحكمه التركيه كانت وين بنوا المتناس اليوم كان فيها ٣ كراسـي محطـوطين مـن حجـر أحمـر منقوش . . اليهود هدوا اللد من ١٩٥١ عشان قاومت كتير .

الحرب بالاول بدأت من فوق من سلمه ويافا والمنشية، صار اليهود يطردوا الفلسطينيه، والفلسطينيه صاروا ييجوا ويقعدوا باللد . . قعدوا سنتين من ١٩٤٥ للـ ١٩٤٧ وصاروا يقاوموا . اليهـود أخـذوا منّا المطار وصاروا يضربو علينـا مدافـع . الجيـش اليهودي الاسرائيلي يضـرب . . ويضـرب . . العرب يقاوموا بس ما قدروا يردوهم لأنه العرب ما كان عندهم سلاح، الواحد بلا سلاح ما بنفع، كل واحد معاه كم من ليره فلسطيني كان يروح يشتري باروده عشان يدافع عن اولاده . كيف اليوم الفلسطينيه؟؟ فلسطين في عندها اشي؟ ولا دبابه ولا طياره ! نفس الاشي بـ ١٩٤٨ . . بس هدول اليهود اعطوهم الانجليز سلاح وصاروا يضربوا

דהמש. 97 נרצחו במסגד בנוסף לאלו שנטבחו ליד ביר אלזיבק. האנשים ברחו... כשיש מלחמה כולם בורחים.

הטנקים ריססו את שני הכיוונים... טבחו באנשים גרשו ועקרו אותם... הצבא אמר לאנשים יללא לעבדאללה... אל המלך עבדאללה... עבדאללה קנה אותכם... והאנשים החלו לצאת ולברוח... אשה אחת רחצה את בנה בגיגית, השאירה אותו במים וברחה...
הם לקחו את הבחורים למחנה שבויים... באו ולקחו את אחי עבד אלחמיד ואת אחי השני אחמד ז״ל. לקחו אותם למחנה שבויים והם ישבו שם שנתיים. עבד אלחמיד היה בן 19 או 20 ואחמד היה בן 22 או 23. לקחו אותם לסרפנד ואחר כך לעתלית שליד דרך חיפה... זה היה לפני 1948. הם לא עשו שום דבר. שאלו אותם אם היו בצבא הפלסטיני, והם אמרו: ״לא...״ לא האמינו להם ולקחו אותם... לקחו גם שני בנים של דודי השייח׳, ביחד עם אחי... אבי אמר: ״אני מלוד לא יוצא... שניים מילדי כאן אני רוצה להישאר כאן...״ אמרו לו ״יא חג׳ צא״. ״איני רוצה ללכת לעבדאללה ולא לפארוק... אני יושב כאן בלוד ואיני מתכוון לצאת...״ ונשארנו... הצבא היה בא לקחת אנשים... אחר כך נשארו רק מעטים בישוב... ואלה שנשארו רובם היו מבוגרים וזקנים.

העקירה היתה קשה... תחת כל עץ היה אוהל. ובאלוהים, אני לא משקרת... אני מכירה את כל אלה שגרים בלוד. הפליטים היו באים לכרם של אבי... אצלנו היו מיים זורמים ביום ובלילה, אמי הכינה תנור אפייה, הבעירו בו אש, לשו ואפו במשך כל היום, והביאו לחם ומיים לפליטים מסלמה ובית דג׳ן... אני יודעת עד היום מי בא אז לגור בלוד ומאיזה ישוב. זה מסרפנד... זה מבית

علينا، هجموا على اللد . . اللد قاومت كتير من الجهه الغربيه واليهود هجموا من الجهه الشرقيه وفاتوا على اللد. . أول ما عملوه كـان مذبحـه بجامـع دهمش، ٩٧ واحد بالجامع قتلوا غير إللي ذبحوهم عند بير الزيبق، الناس هربت. . . في الحرب الكل بيصير يهرب.
الدبابه كانت ترُش على الجهتين. . ذبّحوا الناس وصاروا يطرّوا ويهجّروا. . ، الجيش يقول للناس يللا على عبد الله. . عند الملك عبد الله. . عبد الله اشتراكم. . وصارت الناس تطلع وتهرب. . في وحده كانت حاطه ابنها عم بتحممه بالطشط ، تركت ابنها بالمي وهربت. . . كانوا ياخذوا الشباب على الأسر. . يعني إجو أخذوا أخوي عبد الحميد وأخذوا اخوي التاني أحمد، الله يرحمه، أخذوهم على الاسر وقعدوا هناك سنتين.
عبد الحميد كان عمره ١٩ سنه أو عشرين، وأحمد بقى عمره ٢٢ او ٢٣ سنه. . أخذوهم على سرفند بعدين على عتليت جنب طريق حيفا. . هذا كان قبل الـ ١٩٤٨، هم ما عملـوا اشـي، سـالوهم اذا كانـوا بالجيش الفلسـطيني، قالـوا لا. . مـا صدقوهـم واخذوهم. . أخذوا اولاد عمي الشيخ الاثنين مع اخوتي. . قال أبوي أنا من اللد مش طالع. . اولادي الاثنين هون أنا بدّي أضل هون. . يقولوا له يا حج إطلع ، ما بدي أروح عند عبد الله ولا عند فاروق. . . أنا قاعد هون باللد وما راح اطلع. . . وضلّينا قاعدين. . . الجيش كان ييجي يأخذ الناس. . بقي بعد هيك شوي ناس في البلد. . واللي بقوا كانوا اغلبيتهم كبار في السن.

דג'ן... זה מאלספריה... זה מכפר עאנא... זה מקרית אונו... את כולם אני מכירה כי הם היו באים אלינו למלא מים ולאפות... הפליטים שבאו ללוד לפני הטבח נותרו בה שנתיים.

שרפו את הגופות של אלה שמתו במלחמה וקברו אותם בבית קברות. הממשלה שרפה אותם. אספו את הגופות מהמסגד ומביר אלזיבק. בערך 200 – 300 גופות. שמו אותן בחצר בית הקברות ושרפו אותן... הרבה אנשים נהרגו... האסון היה גדול. לא כל ההרוגים היו מלוד, נהרגו גם פליטים .... תקפו אותנו מואדי אל-ח'יאר, מסרפנד ואנחנו התנגדנו... הם הלכו למסגד כדי להגן על עצמם, כאשר ראו את הטנקים חשבו שבמסגד בטוח יותר. לא כל אלה שנהרגו היו מלוחמי ההתנגדות, היו ביניהם הרבה משפחות... היתה משפחה... אם ובנה ובתה ובעלה ואחיה, הם יצאו ביחד, רצו לברוח, בא אחד והרג אותם ביריות מקלע... הרבה נהרגו... הרבה, ואללה, באמת הרבה... הישובים שהכי הרבה נהרגו בהם היו לוד ורמלה... ובלוד נהרגו יותר!! ... ברמלה הצבא התנפל על משפחת אלהרבאוי... שגרו איפה שתחנת הדלק בדרך לסרפנד... הצבא התנפל עליהם בלילה והרג כעשרים מהם.

ששה ימים אחרי הטבח בביר אלזיבק באו היהודים ואמרו "אנחנו רוצים שתאספו את הגופות רחוק..." כי המתים התנפחו והחלו להסריח... היה אחד ששמו עלי אלח'לילי... מלוד... היו לו עגלה וסוס... אמרו לו תבוא עם העגלה ואסוף את הגופות... הוא בא והתחיל לאסוף את הגופות והביא אותם לבית קברות כדי שישרפו אותם... ראה ילד שאמו מתה, הילד בן 8 או 9 חודשים... זוחל על האדמה על יד אמו... רוצה לינוק.. שבוע ימים ינק את חלב אמו

التهجير كان صعب . . جنب كل شجره كان في خيمه، والله ما بكذب . . أنا بعرف كل اللي باللّد، كانوا اللاجئين بيجوا على كرم أبوي . . عنّا المي كانت طايحه ليل ونهار وإمي عامله فرن بتخبز ، يولعوا النار ، يعجنوا ويخبزوا طول النهار وياخذوا مي للّلاجئين اللي كانو من سلمه من بيت دجن . . انا بعرف اليوم مين ساكن باللد ومن اي بلد ، هاذا من سرفند . . هاذا من بيت دجن . . هاذا من السافريه . . هاذا من كفر عانا . . هاذا من كريات اونو . . . كلهم بعرفهم لانهم كانوا ييجوا عنّا يملو المي ويخبزو . . اللاجئين اللي إجو على اللد قبل المذبحه قعدوا سنتين فيها .

باللد صارت معركه ومجزره كبيره، اللي ماتوا بالحرب حرقوهم ودفنوهم بالمقبرة . . الحكومة حرقتهم، لمّوا الجثث من الجامع من عند بير الزيبق، حوالي ٢٠٠-٣٠٠ جثه، حطوهم في ساحة المقبرة وحرقوهم . . كثير انقتلوا ناس . . النكبة كانت قويه ، مش كل اللي ماتوا من اللّد كان في لاجئين كمان ماتوا . . كانوا هاجمين علينا من واد الخيار من السرفند واحنا نقاوم . . .
هم راحو على الجامع يتحامو لمّا شافو الدبّابات فكروا بالجامع امان. اللي ماتوا مش كلهم كانوا من المقاومه في منهم كتير عائلات . . في عيله . . ام وإبنها وبنتها وجوزها وأخوها طالعين مع بعض بدهم يهربوا ، اجا واحد حط الرشاش وقتلهم . . راح كتير . . كتير والله كتير . . أكتر البلاد التي إنقتل فيها كانت اللّد والرمله . . لا باللد اكثر !! . . بالرمله هجم الجيش على عائله الهرباوي . . اللي ساكنين وين محطه البنزين بالطريق على

המתה... חלילי, שלא היו לו ילדים, לקח את הילד... החייל שהיה איתו אמר לו "תן לי את הילד"... עם חלילי היו אז שני חיילים... אף אחד לא הסתובב לבדו, אלא תחת שמירה... אמר לו: באלוהים יא ח'ואג'ה, אין לי ילדים... השאר לי את הילד... אמר לו "לא... אני רוצה אותו"... לקח אותו החייל, שם את הילד על האדמה וירה בו... חלילי התחיל לבכות ושם את הילד עם אמו וקבר אותו.

החיים בזמן הטבחים היו קשים. האנשים אגרו מזון. בכרם שלנו גידלנו ירקות, עגבניות, מלפפונים, מלפפון לבן (פקוס), הכול... אנחנו אכלנו מהם וגם הפליטים שנשארו ליקטו ואכלו, היה לנו שמן, עופות, גוזלים, יונים.... מי שרצה לצאת החוצה סיכן את חייו... מי שמצאו אותו הולך ברחוב היו יורים בו...הצבא היה אכזרי. יורה בלי רחמים.

ההתנגדות בלוד הייתה מעורבת.. המלך עבדאללה שלח חיילים כדי לעזור לפלסטינים!! באלוהים הוא התכוון לעזור לצבא הישראלי!! החייל הירדני במקום ללבוש נעליים צבאיות היה לובש נעלי בית.. היו הולכים יחפים.. שמים את הנשק והולכים כאילו שהם רועי צאן ובקר.. הולכים ללא מטרה, וכשראו ערבי או יהודי היו יורים בו, לוקחים את נשקו ומוכרים אותו...

בלגן..בלגן.. אחר כך היהודים הקיפו אותנו.. ואמרו שעלינו ללכת "לגטו".. נשארנו ב"גטו" במשך שנתיים, באיזור המרפאה, הכנסייה והמסגד.. רכזו אותנו שם וגדרו מסביבנו בגדרות תיל..אף אחד לא העז להתקרב אל הגדר, הגבול היה אחרי המרפאה, במקום בו נמצא היום ביתו של אבו ראיד... כלומר, שמו אותנו באיזור הכנסייה המסגד והמנזר וגדרו מסביבנו... לא יודעת כמה נשארו מתושבי לוד, אלף..אלף חמש מאות אלפיים.. מתושבי לוד המקוריים לא נשארו הרבה אחרי המלחמה, המשפחה

سرفند. .هجم الجيش عليهم بالليل وقتّل منهم بيجي عشرين واحد . .

بعد المذبحه عند بير الزيبق أجا اليهود بعد سته ايام، وقالوا بدكم تلموا الجثث بعيد. . لانه الميت بتنفخ وبتصير ريحته طالعه . . كان واحد إسمه علي الخليلي . . من اللد. . عنده عرباي وحصان. . قالوله تعال انت حط العرباي ولم الجثث. . قام وصار يلم الجثث ويجيبهم على المقبره عشان يحرقوهم . .

شاف ولد إمه ميته والطفل عمره 8 اشهر او 9. . بزحف على إلارض جنب امه . . وصار بده يرضع منها . . اسبوع برضع حليب إمه وهي ميته. . . أخذه الخليلي اللي ما كان عنده اولاد . . الجندي اللي معاه قال له اعطيني الولد . . الخليلي وقتها كان معاه جنديين . . ما حد بقى يمشي لحالو الا مع حرس. . قال له والله يا خواجا ما عندي اولاد . . خلي الولد الي . . قال له لا . . انا بدي اياه . . اخذه الجندي، حط الولد على الارض وطخّه . . الخليلي صار يبكي وحط الطفل مع امه ودفنه . .

الحياه وقت المذابح صعبه كانت، الناس كانوا يخزنوا الاكل، عنا كل الكرم كان خضار، بندوره، خيار، فقوس. . كل اشي. . احنا نوكل واللاجئين اللّي ضلو يلقطو ويوكلو، عنا زيت وعنا دجاج وزغاليل وحمام. . اللّي بدو يطلع كان يخاف يخاطر بحياته. . اللّي يلاقوه ماشي هيك وهيك يطخوه . . الجيش كان متوحش بطخ ما برحم.

المقاومه باللد كانت مخلوطه. . الملك عبد الله بعت جنود يساعدوا الفلسطنيّه!! والله قصده يساعدوا الجيش الاسرائيلي !! الجندي

שלנו.. מתושבי לוד המקוריים לא נותר כמעט אף אחד.. מהמשפחה שלנו נשארו אבא שלי ודוד שלי ומשפחותיהם אבל משפחת מימי ומשפחת אלחסוני, למשל, לא נשאר אף אחד מהם.. כולם הגרו לחוץ לארץ ולא חזר אף אחד מהם.. משפחת נקיב, למשל, רובם עזבו ב- 1948..

חסן אל עג'ו "אבו סלים"

אני ראיתי במו עיני גופות אנשים נפוחות ברחוב, בזמן שהסתובבנו לחפש אוכל בבתים שהאנשים הגרו מהם, ראינו בתוך הבתים זקנים נפוחים ומתים .. אחי, אבו סעיד בעט בטעות בבטן של מישהו, בזמן חיפוש האוכל, והבטן התפקעה.. נפוחה ומתפקעת.. וגם בביר אלזיבק בדרך הביתה ראינו הרבה גופות. בתקופה זו, הלכנו אל משפחת עג'וה בקצה לוד.. נשארנו שם בכרמים במשך חודש כמעט... בלי עבודה, ללא קמח או חיטה, בלי כלום.. עברנו בבתים שתושביהם נעקרו, חיפשנו אוכל קטפנו ירקות שבעליהם עזבו אותם. באחד הימים הגיע פטרול של חיילים.. אמא שלי חיבקה אותנו, בא יהודי אחד ואמר שהוא רוצה לירות בנו.. אמר לו הקצין.. אל תירה בהם אני מכיר את אבו אלעבד. ואמר לאבו אלעבד.. תשמע, אסור לכם להשאר כאן.. אם יבוא פטרול אחר ירו בכם.. אמר לו אבו אלעבד אנחנו רוצים לחזור לעיר שלנו לוד. אמר לו... לא בלוד יש קרב.. טבח גדול במסגד והצבא שם, אם תלך לשם ירו בכם, תלכו לרמלה.. תתכוננו, מחר בבוקר אבוא לכאן עם יחידת צבא כדי לקחת אתכם לרמלה.. למחרת בבוקר הגיע הצבא. הלכנו לרמלה ונשארנו ברחבת המנזר שם.. אחרי כמה ימים חזרנו.. התחיל הצבא לחלק לנו דירות ולהקיף אותנו בגדרות.. ממשל צבאי.. אין יוצא ואין בא.. מצאנו דירה רחבה ישבנו בה.

منهم بدل ما يلبس حذاء بسطار كان يلبس زنّوبه صغيره.. حافي وماشي.. حاطط السلاح وماشي كانه براعي غنم وبقر .. يبقو ماشين على الفاضي، إذا يشوفو واحد عربي وللا يهودي كانو يطخّوه ويأخذوا بارودته ويروحو يبيعوها.. فوضى .. فوضى .. بعدين أخذونا اليهود وطوّقونا .. قالولنا لازم تنزلو على "الجيتو".. ضلينا بالجيتو حوالي سنه، هناك وين السبيطار والكنيسه والجامـع. حطّـونا وسيّجـو داير مدار سلك.. ما حد تجرأ يقرّب من السياج. وين دار أبو رائد اليوم هناك كانت الحدود من بعد السبيطار ..يعني حطّو الكنيسه والجامع والدير وسيجونا. ما بعرف قديش ضل من اللد ألف.. ألف وخمسميه.. ألفين.. من اهل اللد الاصليين ما بقي كتير بعد الحرب إحنا عيلتنا.. ما ضلّش منهم ولا حدا تقريبا... من عنا كان أبوي وعمي وعيلتهم.. بس مثلا دار الميمي ودار الحصوني ما كان ولا واحد منهم .. كلهم هاجرو برا وما رجع حدا.. دار النقيب مثلا رحلوا معظمهم بـ١٩٤٨..

حسن العجو (ابو سليم)

أنا شفت بعيني كيف كانت الناس منفّخه بالشوارع، وإحنا ندور عشان ندوّر على اكل داخل الدور اللي هجرها اهلها كنا نشوف بالبيوت ختياريه ميتين ومنفخين.. حتى بالجمله أخوي أبو سعيد وهو يدور على اكل خبط ببطن واحد مش داير باله ولاّ هو بطنه فاقع .. منفوخ فاقع .. وكمان ببير الزيبق وإحنا مروحين كنا نشوف الجثث. في هاي

אחרי זמן מה התחילו להודיע ברמקולים, שכל התושבים צריכים לרדת לרחבה מסויימת בצוו מבית המשפט.. התאספנו וישבנו שם כדי שיתנו לנו תעודות זהות.. ישבנו מהבוקר עד הערב. מזג האוויר היה חם וקיצי.. ישבנו... מי שצמא ורוצה לשתות, מסכן, אין לו מים.. מי שרוצה לאכול אין אוכל.. יושבים כל היום.. אחרי הצהרים הגיעו חיילים יהודים והתחילו לרשום, אתה הבן של מי וכן כמה אתה.. ואמרו שמי שרוצה לעבד את האדמה שימצא לו חלקת אדמה ויעבד אותה. האדמה לא שלנו אבל הממשלה נתנה לכל אחד כמה דונמים כדי שיעבד אותה.. המושל הצבאי נתן לנו אישור כדי לעבד ולזרוע .. משרדי הממשל הצבאי נמצאו במקום בו היה בנק דיסקונט שנסגר והפך למסעדה... אחי, אבו אבראהים היה הולך לשם בכל יום ששי לחדש את האישור כדי שנוכל לצאת לעבד את האדמה בין השעות שבע בבוקר עד שש בערב, אחרי שש אסור היה לצאת מהבית.. מי שראו אותו אחרי שעה שש בחוץ היו יורים בו או מכניסים אותו לכלא.

אלנקיב עבד אל חמיד (בן 80)

אנחנו מהמשפחות הראשונות בלוד, משפחתי נמצאת פה יותר מ- 800 שנה, יש לי 4 ילדים, 16 נכדים ו- 32 נינים. רוב בני משפחתי המורחבת גרים כאן בעיר העתיקה ואני בקשר כמעט עם כולם.

האזור פה נקרא "סקנת אבו טוק" (משכנות אבו טוק), לאבו-טוק היה פרדס בלוד והוא היה מחלק מים ל- 5,000 אנשים ובלי לבקש כסף, זו הייתה משפחה מאוד נדיבה.

בלוד כיום יש 6 מסגדים: המסגד הגדול, מסגד דהמש, מסגד אל-נור בנווה-ירק, מסגד שניר, מסגד כאן בשכונה שלנו

الفتره . . رحنا على دار العجوه بطرف اللد . . قعدنا في الكروم هناك . . قعدنا فيهم بيجي شهر . . لا شغل ولا قمح ولا طحين ولا في شي . . كنا ندور على الدور اللي هاجرت ندور على اكل ونقطف من الخضره المزروعه اللي تركوها. . . . . يوم من الايّام اجت دوريه إسرائيليه . . امّي طوقتنا . . وأجا يهودي وقال بدي اطخهم . . قال له الضابط لا ما تطخهم انا بعرف ابو العبد . . وقال لأبو العبد . . إسمع ممنوع تقعد هون . . إذا إجت دوريّه غيرنا بطخوكم . . قال له ابو العبد بدنا نرجع على اللد بلدنا هناك اذا رحت بطخوكم روحوا على الرمله . . حضروا حالكم بكرا الصبح ببعتلكم جيش وباجي أنا معهم عشان ياخدوكم على الرمله . . تاني يوم الصبح لمّا جاء الجيش ورحنا على الرمله وقعـدنا بسـاحة الدير هنـاك . . كـام يوم ورجعنا . . صـار الجيش يـوزع دور علينـا وحطـوا سياج . . . حكم عسكري . . ممنوع الواحد يطلع ولا يفوت . . إحنا رحنا لاقينا دار واسعه قعدنا فيها . . بعدها صاروا يذيعوا بالمايكريفونات، كل أهل البلد تنزل على الساحه الفلانيّه بأمر من المحكمه . . رحنا وصرنا نلملم حالنا ونقعد هناك عشان يعطونا هويّات . . قعدنا من الصّبح لبعد المغرب . . الدنيـا كانـت صيـف وحار . . قعدنا . . العطشان اللي بدّو يشرب مسكين فش مي . . واللي بدّو يوكل فش أكل . . قاعدين طول النهار . . أجو بعد الظهر جنود يهود وصارو يسجلو، إنتي إبن مين وقدّيش عمرك . . . . وقالوا إذا كان في ناس بدهن يزرعو ، يروحو يشوفو شـقفة أرض ويـزرعوها . . الأرض

אחרי פסי-הרכבת... אחרי תחנת הרכבת בדיוק 5 מ' ועוד מסגד בתחנת-הרכבת. חלקם חדשים וחלקם ישנים. מסגד אלנור, שליד הרכבת, חדש, שניר ישן... את המסגד הגדול בנו 4-5 משפחות: משפחת אבו-קויק, משפחת סאלחי (המשפחה הכי גדולה בלוד), משפחת אבו-נאקיב, משפחת עבד חאפז ומשפחת ע'יאדה, זה מסגד עומאר, שהפכו אותו לגן ילדים.

בקשר למסגד דהמש... אני אספר על דהמש... דהמש היה איש עשיר, ח'ליל דהמש קראו לו. בזמנו נטע פרדס. בפרדס היתה לו משאבת מים על קיטור. דהמש הלך אל איש דת, מאמין באלוהים שאמר לו: תשמע אדוני, יש לך הרבה כסף, תבנה מסגד כדי שישאר ויהיה לך זיכרון, ואלוהים יעזור לך. אז הוא בנה בשנת 1927 מסגד... בהתחלה המסגד היה יותר קטן, הוא נבנה בשני שלבים. החלק המזרחי נבנה אחרי רעידת האדמה שהיתה בלוד. זה היה ביום שני בשעה 14:00.

בתקופת המנדאט הבריטי לוד הייתה עיר חקלאית, לא היו בה בארות מים... החקלאות היתה על הגשם... בזמן ההוא לא היו כבישים בלוד. היו חורשים את האדמה עם פרדות, גמלים ובקר... היו זורעים ירקות כמו במיה, בצל, תירס, עגבניות, קישואים ודברים פשוטים. אחר כך התחילו 4-5 משפחות לחפור באר. חפירת הבאר, בניית המבנה והמשאבה עלו 400 לירות.

לוד לא הייתה הבירה, רמלה הייתה הבירה. בלוד היו שני אזורים, האזור המערבי והאזור המזרחי. באזור המערבי היו מספר בתים, ליד המקום שהיום נמצאים המסגד והכנסייה, (העיר העתיקה), באזור המזרחי היו המון

مش النا بس الحكومه كانت تعطي لكل واحد كام دونم أرض عشان يزرع . . وكان يجي الحاكم العسكري يعطينا تصريح عشان نحرث ونزرع . . وين بنك ديسكونت اليوم هذا اللي صار مطعم، هناك كان الحاكم العسكري . . يروح أخوي أبو ابراهيم كل يوم جمعه يجدد وياخذ تصريح عشان نطلع نزرع ونحرث من السبعه الصبح للساعه ستة تقريبا، ممنوع الواحد بعد الساعه ستة يكون خارج الدار . . اللي بشوفوه بعد الستة بره كانو يطخوه او يحبسوه . .

عبد الحميد النقيب

احنا من العائلات الاولى اللي سكنت باللد، عائلتي موجودة هون اكثر من 800 سنة، عندي 4 اولاد و 61 حفيد و 23 أبناء أحفاد. معظم عائلتي وأقاربي ساكنين هون بالبلد القديمه وانا تقريباً بإتصال مع الكل. المنطقة هون اسمها "سكنه ابو طوق"، ابو طوق هو رجل اللي كان عنده بيارة باللد، كان يزود مي ل 5،000 شخص وبدون مقابل، كانوا عائله كرماء كتير.

في اللد اليوم يوجد 6 مساجد، مسجد دهمش، مسجد النور بنفي يريك، مسجد شنير، مسجد هون بحارتنا بعد سكه الحديد. . . بعد المحطه بالضبط بـ 5 امتار، وفي كمان مسجد بمحطة القطار. قسم من المساجد جديد وقسم قديم. مثلا مسجد النور اللي جنب محطه القطار جديد، مسجد شنير قديم. . . المسجد الكبير بنوه 5-4 عائلات من عائلة أبو كويك، عائله صالحي (اكبر عائلة باللد)، عائلة أبو النقيب، عائلة عبد

בתים... אני יכול לעלות על הגג ולראות את כל גגות העיר.
בלוד יש שני וואדיות: בצפון ואדי "מלאקי" (פירוש: מפגשים), שמחבר בין כל ההרים, ושני גשרים: ג'יסר בית-נבלה שיש לו עוד שם דבאנייה, והגשר השני, המלך דאהר. את השני בנה הסולטאן ביברס. ביברס בא ממצריים כדי לשחרר את פלסטין (מידי הצלבנים), אז הוא בנה את הגשר. עד היום הגשר הזה נושא 100-150 טון. הזקנים אומרים שבתוך הגשר מוחבא כסף.

בתקופת המנדאט הבריטי התחילו למנות ראשי ערים. ראש-העירייה הנבחר הראשון בלוד היה אחמד שיח' מטר, אחריו עלי קארזון, שאחר כך נרצח. הוא היה ראש העיר פעמיים. הצבא הבריטי, הנציב העליון הבריטי מינה את עלי, הבן של קארזון, לראש העיר.

ב-1946 היו בחירות לעיריה ונבחר מוחמד עלי אל-כיאלי (מאותה משפחת מטר), שנת ה- 46 הייתה השנה הכי טובה בפלסטין וגם בלוד. לא היה ריב בין היהודים והערבים. רק ב- 47 כאשר התחילו האנגלים, לסגת.. אז התחילה המלחמה והמרד.

היהודים, לדעתי, היו חכמים, הם היו חלק מהצבא הבריטי, היו קצינים, התגייסו לצבא ושירתו באירופה במלחמת העולם השנייה... היו ביניהם רופאים, חיילים, קצינים, טייסים. התארגנו כמו שצריך למלחמה בערבים, היה להם קל... לערבים לא היה כח.

האנשים בלוד היו חזקים, הם אהבו את העיר שלהם... בהתחלת המלחמה היהודים כבשו את יפו, בית-דגן, יאזור, סלאמה, כפר עאנה, סרפנד ולקחו מחנה צבאי של אמריקאים במקום

حافظ، اسم المسجد "مسجد عمر" . . . اليوم حولّوه لحضانة اطفال.

بالنسبه لجامع دهمش . . . راح أحكيلكم عن دهمش . . . دهمش كان رجل غني، اسمه خليل دهمش، كان عنده بيارة يزرع ويغرس فيها، بالبيارة كان في مضخه ماء على بخار. دهمش راح عند رجل دين وقال له رجل الدين لدهمش: انت عندك كتير مصاري، ابن مسجد عشان يكون ذكرى الك وربنا راح يساعدك. عندها بنى دهمش عام 1927 المسجد.. في البدايه كان مسجد صغيرلانه بنوه على مرحلتين .. بعدها صارت الهزه الأرضيه، بتذكر انه صارت الساعة 14:00 وبعدها بنوا القسم الشرقي من المسجد.

في فترة الانتداب البريطاني كانت اللد بلد زراعية، ما كان في آبار ماء، وكانت الزراعة على الري، ما كان في وقتها شوارع في اللد، كانوا يحرثوا الارض على البغال والجمال والبقر. . .كانوا يزرعوا خضراوات مثل الباميه، البصـــل، الذره، بنـدوره وكوســا وأشياء بسيطه. بعدين اجوا 5-4 عائلات وصاروا يحفروا بئر، كل بئر كانوا يحفروه ويبوا حواليه بيت ومضخة كان يكلفهم حوالي 400 ليرة.

اللد ما كانت العاصمة، الرملة هي اللي كانت عاصمة. اللد كانت مقسمة لقسمين، المنطقة الغربية والمنطقة الشرقية. في المنطقة الغربية كان في بعض من البيوت، وين اليوم موجود المسجد والكنيسة (البلد القديمة)، والمنطقة الشرقية كان فيها كتير بيوت، كنت لما اطلع على سطح البيت أقدر أشوف كل سطوح البلد. في اللد في وادين، في الجهة الشمالية

שהיום נמצא בית-החולים השני, הגדול... כבשו את כל האזור... ואז התחילו את המלחמה בלוד.
לערבים לא היה בכלל נשק חם וליהודים היה . כאשר היהודים רצו להיכנס ללוד, כולם התחילו ללכת בלוד עם רובה, תת-מקלע, סטן, נשק קל.
לערבים היו כמה מארגנים... אחד מהם, עבד אלנביא מושרף, הוא היה אז מנהיג, היה לו מחנה וצבא ונשק, שאסף אותו מפה ומשם, מהאנגלים, גנב ממחנות צבא... עוד מנהיג היה, חמזה סובח, היה קצין בצבא הערבי הירדני. אנשי לוד נלחמו... פעם היהודים כבשו את הכפר הערבי יהוד, נשארו בו 20 יום ואנשי לוד הצליחו להחזיר אותו אליהם.. אחר כך נכנסו היהודים פעם נוספת וכבשו אותו.

בלוד היה שדה-תעופה הכי גדול במזרח-התיכון. בנו אותו הצבא הבריטי והממשלה הבריטית, לפני 48. משדה התעופה היה אפשר להגיע לכל מקום: צרפת, ירדן, מצריים, סוריה, סודן, תונים... לכל מדינה היתה תחנה. כאשר כבשו את לוד נכנסו לשדה תעופה דרך בן שמן שנמצא בצד המזרחי לרמלה. זה היה "מבצע דני". ברגע שהצבא נכנס ללוד, הרג את כל מי שלפניו. לפי הרישומים נרצחו בערך 1,700 אנשים. היינו רואים את הגופות ברחוב, היהודים היו שופכים עליהם נפט ושורפים, אלה היו הגופות מהטבח במסגד דהמש, הרבה הרבה גופות.

אחרי הטבח הגיע אוטו גדול... הקצין ביקש מאיתנו לחפש ולהוציא כל דבר מעל הגופות ולשים בשקית.. תעודות , מטפחות, כסף, זהב, אחרי שסיימנו את העבודה, עמד הקצין ושאל מי יודע להתפלל על הגופות אנחנו היינו בזמנו אנשים צעירים, לא יודעים להתפלל, לא ידענו שום-דבר, אז הגיע ממשפחת

كان في وادي "الملاقي" اللي كان يوصل بين كل الجبال، وكان في اللد جسرين الاول اسمه جسر بيت نبالا . . . الجسر الثاني هو جسر الملك ضاهر اللي بناه السلطان بيبرس، حضر من مصر عشان يحرر فلسطين (من الصليبيين) . . ، بيبرس بنى الجسر ولليوم الجسر بحمل 100-150 طناً. الختياريه بقولوا انه في مصاري مخبأة تحت الجسر. الانتداب البريطاني كان يعين رؤساء بلديات، رئيس البلديه المنتخب الاول في اللد كان اسمه احمد شيخ مطر، بعده اجا علي كرازون هذا اللي اغتالوه بعدين، علي ترأس البلديه مرتين. الجيش البريطاني ، "المندوب السامي" هو اللي عين علي ابن كرازون رئيس بلدية. بال 1946 صارت انتخابات البلدية، وإنتخب محمد علي الكيالي (من نفس عائلة مطر)، سنة 1946 كانت احسن سنه بفلسطين واللد. ما كان في قتال بين اليهود والعرب. بس بالـ ١٩٤٧ لما بدأوا الانجليز يطلعوا من البلاد صارت المعارك، وبدأت الثورة. اليهود حسب رأيي كانوا أذكياء، هم كانوا جزء من الجيش البريطاني، كانوا ضبّاط، راحوا على الجيش وخدموا باوروبا خلال الحرب العالميه الثانيه. . . كان فيهم اطباء، جنود، ضبّاط، طيّارين. . . نظّموا حالهم مثل ما لازم عشان يحاربوا العرب. .كان اسهل عليهم. . للعرب ما كان في قوّه.
الناس في اللد كانوا اقوياء، كانوا يحبوا بلدهم. . لما بدأت الحرب في اللد كانوا اليهود محتلين يافا، بين دجن، سلمه، كفر عانــا، صــرفند. . احتــلوا كل المنطقه. .

אבו-כאמל, איש בשם זיד והתפלל עליהם, אחר כך הגיע הקצין ושפך מיכל, גלון של בנזין ושרף את הגופות. החיילים גם גנבו כסף מהאנשים שנשארו בבתיהם.

מי נשאר בלוד?!!... נשארו בלוד בערך 200 מוסלמים, ו-99 נוצרים. בין המוסלמים היו 120 זקנים וזקנות. אלה שלא יכלו ללכת, משותקים, חולים. משפחתי הייתה מאלה שנשארו בלוד. לפני זה היו 40,000 איש בלוד כולל פליטים, ו- 5,000 משכונת התחנה. בשכונת התחנה היו כולם פליטים. אחרי הכיבוש נשארו בה כ- 600 פליטים. את כל מי שנשאר בלוד אספו ושמו בגטו. שמו גדר תיל מסביב... כולם היו בתוך הגטו וגם הייתה עליו שמירה... הרבה יהודים עשו הפגנות נגד השימוש במילה גטו... הם עשו הפגנות נגד זה ששמו אתנו בגטו. הגטו היה עד 1951... ההפגנות היו נגד השם גטו אבל גם נגד המעשה.

אני ומשפחתי סבלנו מאוד. משפחתי, משפחת אלנקיב נשארה בלוד. לא פחדתי על החיים שלי אני ידעתי שבן-אדם מת פעם אחת, לא השתתפתי במלחמה, לא הייתי פוחד להגיד אם הייתי משתתף, אבל באמת לא השתתפתי. הצבא הישראלי לקח אותי עם שניים מבני דודי לכלא למשך 11 חודשים. ב- 1948 לא הייתי נשוי, הייתי בערך בן 19-20 הם לקחו לכלא את כל הצעירים שנשארו בלוד.
סרבתי לעזוב את לוד, נשארתי על האדמה שלי... אם אמות אמות כאן, אם אחיה אחיה כאן.

وساعتها بدأوا الحرب. العرب ما كان معها سلاح بس اليهود كان معهم. لما قرروا اليهود انهم بدهم يدخلوا اللد، صار الكل يمشي مع بنادق.. رشاش صغير، مع ستان.. سلاح بسيط. وقتها كان في بعض المنظمين العرب.. واحد منهم كان اسمه عبد النبي مشرف، كان قائد العرب وقتها، وكان عنده معسكر وجيش واسلحة اللي جمعهم من هون وهناك..من الانجليز او سرقه من المعسكرات.. كان في كمان قائد اسمه حمزه صبح.. كان ضابط بالجيش العربي الاردني. سكان اللد كانوا يحاربوا.. مرة دخل اليهود على قرية عربية اسمها يهود وقعدوا عشرين يوم، بس سكان اللد رجعوا القرية. بعد هيك دخل اليهود كمان مرة واحتلوها. باللد كان في اكبر مطار بالشرق الاوسط، بناه الجيش البريطاني والحكومه البريطانيه قبل ال 48، من المطار ممكن نوصل لكل مكان.. فرنسا، الاردن، مصر، سوريا، سودان، تونس.. كل دوله كان الها محطه. لما احتلوا اللد دخلوا على المطار عن طريق بيت شيمن من شرقي الرملة. هاي العمليه كان اسمها "عمليه داني"، في اللحظة اللي دخل فيها الجيش قتل كل الناس اللي كانت في الطريق.. حسب الارقام المسجله قتلوا حوالي 1،700 من سكان اللد. كنا نشوف الجثث مرمية بالشوارع... وصار اليهود يحطوا عليهم كاز ويحرقوهم... هاي الجثث كانت بعد مجزرة جامع دهمش.. كان في كتير جثث. بعد المجزرة جابوا سيارة كبيرة.. الضابط طلب منا انه نفتش الجثث

ونحط كل اشي كان عليهم داخل كيس . . هويـات . . منادـيـل . . مصاري . . ذهب . . وبعد ما أنهوا العمل سأل الضابط : مين بعرف يصلي على الجثث ؟؟ . . احنا كنا صغار وما منعرف نصلي ولا منعرف اشي ، بعدها اجا واحد من عائلة ابو كمال وكان اسمه زيد ، صلى على الجثث ، وبعدها اجا الضابط ودلق الكاز على الجثث وحرقهم . . الجنود كمان سرقوا مصاري من الناس اللي ضلت ببيوتها .

مين بقي باللد ؟؟ . . بقي باللد حوالي 200 مسلم و 99 مسيحي ، ومن المسلمين كانوا ١٢٠ رجل وامرأه كبار بالسن . . من الناس اللي ما قدرت تمشي ، وكانت مقعده ومريضه . عائلتي كانت من العائلات اللي بقيت باللد .

كل السكان اللي بقيوا في اللد جمعوهم وحطوهم في جيتو ، وحطوا اسلاك من حديد حول الجيتو . كل الناس كانت داخل الجيتو وكان في حراسة عليه . . . كتير يهود عملوا مظاهرات على كلمه "جيتو" . . عملوا مظاهرات ضد انهم حطونا بجيتو . . الجيتو ضل حتى سنه 1951 . . المظاهرات كانت ضد الاسم "جيتو" بس كمان ضد الفعل .

انا وعائلتي عانينا كتير ، عائلتي ، عائله النقيب بقيت في اللد . انا ما خفت على حياتي ، كنت اعرف انه الانسان بموت مره وحده ، ما شاركت في الحرب . . انا ما بخاف اقول انه شاركت في الحرب . . بس انا جد ما شاركت . الجيش الاسرائيلي أخذني انا واثنين من اولاد عمي على السجن وقعدنا هناك ١١ شهر . بـ ١٩٤٨ ما كنت متزوج ، تقريبا كان عمري ١٩-٢٠ سنه ، الجيش ايامها اخذ كل الشباب اللي بقيت في اللد على السجن . انا رفضت انه اترك اللد ، ضليتني على ارضي ، اذا متت فأنا راح اموت هون واذا عشت راح أعيش هون .

ביר אלזיבק بير الزيبق

עדות של גדעון - חייל

פרצנו בסער דוהר לעיר הערבית. סחפנו איתנו הכל בעברנו. מאחורינו נשארו בתים עזובים, מנוקבים מכדורי מקלעינו. בתוך הסער הסוחף נתלכדנו לשניות מספר בעיבורה של עיר. מקלעי נשתתק. אין רואים, במי לירות. הכל מת לרגע. בתוך שטף הזוועה הסוחף חלה הפוגה. העברתי ידי וניגבתי את מיצחי המיוזע. לפתע הרגשתי כי חם לי. אני עייף, די נגמר כבר. אין צורך יותר לירות. הגוף עט על ההפוגה הקטנה. נשמתי שתי נשימות - והנה לנגד עיני ג'יפי הדוהר, אני יושב בו רכון קדימה, ידי במיקלע היורה לכל עבר את אשו, ואיני חש ואיני מרגיש מאום, מלבד אדישות ופעולה מיכנית של יריה גרידה.

הג'יפ עבר את הסיבוב והנה בפתח הפרוץ של הבית ממולי עומדת ילדה ערביה, עומדת וצועקת בעינים מלאות פחד ואימה. היא כולה קרועה ובלואה ונוטפת דם – ודאי נפצעה. סביבה על הקרקע מוטלות גוויותיהם של בני משפחתה. עדיין מרטטים, והמוות עוד לא גאלם מיסוריהם.

קרוב אליה מוטל גוש בלואי סחבות - אמה, המושיטה ידה ומנסה לאספה לבית פנימה. והילדה אינה מבינה דבר, עומדת שותתת דם וצועקת לחללו של עולם...

כל זרם המכוניות השלוחות קדימה עבר על פניה וירק בה את כדוריו, המביאים מוות בכנפיהם הבוזקות. וראה פלא: כל בני המשפחה נהרגו, פזורים סביבה, והיא עומדת בודדה ובלתי נפגעת. והן כולם ירו בה. ואני, היריתי בה? האם לא נרתעה ידי למראה? האם לא פסקתי מלשלוח מוות ואבדון גם כאן? אבל מה המחשבות, הרי תוך קרב אנו, תוך כדי כיבוש העיר. האויב בכל פינה. כל אדם אויב. הרוג! השמד! רצח! אחרת ירצחוך ולא תכבוש את העיר. מה לפתע עוררה ילדה גלמודה זו בתוכך? המשך לירות!

شهادة جدعون- جندي

داهمنا المدينة العربية وجرفنا كل ما صادفناه في طريقنا، لم يتبقى خلفنا سوى بيوت متروكة ومخترقه من رصاصات رشاشنا. خلال هذا الهجوم الجارف حوصرنا لثواني في ضواحي المدينة. صَمتَ رشاشي، للحظة كل شيء مات، ولا أرى على من سوف أطلق الرصاص، حدثت هدنه خلال وابل الفظاعة، مسحت جبيني من العرق وشعرت بالحر، تعبتُ، كفى انتهى كل شيء ولا داعي لإطلاق النار، فارتخى جسدي وتنفست الصعداء، ها أنا أرى سيارتي الجيب، حيث أجلس فيها ويدي على زناد الرشاش الذي يطلق بصورة عشوائية لكل اتجاه دون أن أشعر بشيء، سوى اللامبالاة وعملية إطلاق النار التقنية.

مرّ الجيب عبر الانعطاف في الشارع، وفجأة تصادفني على مدخل أحد البيوت المُقتحمة طفلة عربية واقفة تصرخ وعيونها مليئة بالخوف والرعب، كلها ممزقة، باليه وتنزف دماء، لا بد أنها قد أصيبت. ترقد جثث أفراد عائلتها حولها على الأرض، ما زالت الجثث تتنفس فلم ينقذهم الموت من عذابهم، على مقربة من الفتاة تمد أمها لها يدها وتدعوها لدخول البيت، أما هي فلا تفهم ما يدور حولها، واقفة تنزف وتصرخ لفضاء الكون... كل السيارات المارة من أمامها بصقت عليها الرصاص الحامل بين أجنحته موت أكيد. يا للعجب، قُتل كل أبناء عائلتها وجثثهم تفرقت من حولها وهي تقف وحيدة دون أن تصاب. كلهم أطلقوا عليها. وأنا،

סע! ובכל זאת, האם גם על ילדה פעוטה זו עלי לירות? וכי מבינה היא דבר? וכי היא יודעת דבר? לפתע פרצו רוצחים והרגו את כל בני משפחתה והשאירוה לבדה. אבל הג'יפ אץ מהר, אין זמן להרהר, ומהמשך הרחובות ופינות הבתים נדחקה תמונה זו למקום נידח. הקרב נמשך. אבל כאן, משהתעכבנו לרגע, צצה ועלתה שנית התמונה. ושאלתי: ואני, היריתי בה? לא! באותן שניות מעטות, בראותי אותה, לא יריתי. ההפסקה בדהירה הכובשת נגמרה, ושוב הסערה ממשיכה. המקלע יורק אש וראה פלא: אף איש מאיתנו לא נפגע. לפתע, מבין העצים מתגלה מגדל המשטרה. בעברנו לידה היא יורקת אש. הנה הג'יפ נפגע בכמה מקומות. עברנו את שטח היריות. חברי שהיה מאחור בג'יפ איננו. ודאי נפל בדרך. הסיבותי פני אחורה לבקשו שרשרת כדורים, ואיננו... זמן לחשוב אין, הקרב נמשך. רמלה! וכאן לאחר שסובבנו את תחנת הרכבת מתגלה לפני מהצד במרחק קטן המון אדם, אנשים נשים וטף. והם בורחים. הנה עברו את הכביש.- בשקט ובשלווה הנני עוצר בג'יפ ומכוון את המקלע...ויורה! ואיזו הרגשה טובה משתפכת בי. הרוג! נקום! והנה: המקלע, שיש והיה מסרב לירות, אינו חדל, ולו לרגע קט, מלירות. הוא יורק מוות, שולח כדורי נקם. והנך מתפלא, מאין תאוות הרצח הזו? מה, וכי בגלל שחברך - אחד - נפל או נפצע, הנה אבדת כל צלם אדם ואתה הורג ומשמיד? - כן! בגלל שאיני יודע מה קרה לחברי, האם נפל או נפצע, אני הורג כל אדם ששייך למחנה אויבי:גבר, אישה, זקן, או ילד. וידי אינה נרתעת.

هل أطلقت النار عليها؟ ألم تُردع يدي من هذا المنظر؟ ألم أكتفي بالموت الذي سببته هنا أيضا؟ لكن لماذا كل هذا التفكير، ألسنا في حرب ونقوم باحتلال المدينة. العدو في كل مكان. كل إنسان عدو؟ أقتل! دمّر! كي لا تُقتل، وإلا فإنك لن تستطيع احتلال المدينة. ماذا أثارت هذه الطفلة الوحيدة في داخلك؟ استَمر بإطلاق النار! أكمل! لكن هل عليّ أن أطلق النار على هذه الطفلة أيضا؟ أتفهم شيء؟ أتعلم شيء؟ فقد جاء القتلى فجأة وقتلوا كل أفراد عائلتها وأبقوها وحيدة. الجيب مُسرع، ولا يوجد وقت للتفكير، عبر الشوارع والأزقة نُسيت الصورة. المعركة مستمرة. عندما توقفنا للحظات، عادت صورتها من جديد. سألت نفسي: هل أطلقت النار عليها؟ لا! أثناء هذه اللحظات القليلة، عندما رأيتها لم أطلق الرصاص.

انتهت الاستراحة عُدنا إلى العاصفة، يطلق الرشاش النيران ويا للعجب! لم يصاب من قواتنا أحد. فجأة نكتشف من بين الأشجار برج الشرطة وتُطلق علينا النيران، أصيب الجيب بعدة أماكن، عندما اجتزنا هذه المنطقة لم أجد صديقي الذي رافقني بالجيب، لا بد أنه سقط بالطريق، نظرت إلى الخلف لأطلب منه أن يمدني بالرصاص، فلم أجده... المعركة مستمرة ولا وقت للتفكير. الرملة! عندما تقدمنا نحو محطة القطار رأينا على جانب الطريق وعلى بعد قليل الكثير من الأشخاص، نساء وأطفال يهربون، ها هم يقطعون الشارع، أوقف الجيب بصمت وهدوء أوجه الرشاش نحوهم، وأطلق النار!

يا لهذا الشعور الجميل الذي يغمرني. أقتل! انتقم! الرشاش الذي كان رافضاً لإطلاق النار، لم يكف ولو للحظة عن إطلاق النار والموت ونشر رصاص الانتقام.

إنك تتعجب من أين هذا الشعور والرغبة بالقتل؟ هل بسبب مقتل وفقدان صديق واحد فقدت الإنسانية وبدأت تقتل وتهدم؟ نعم! لأنني لم أعرف ماذا جرى لصديقي، هل قُتل أم أصيب، سأقتل كل إنسان يتبع للعدو سواء كان رجل، امرأة، شيخ أو حتى طفل، أقوم بالقتل، ويدي لا ترتد.

מסגד דהמש جامع دهمش

www.**nakba**in**hebrew**.org